

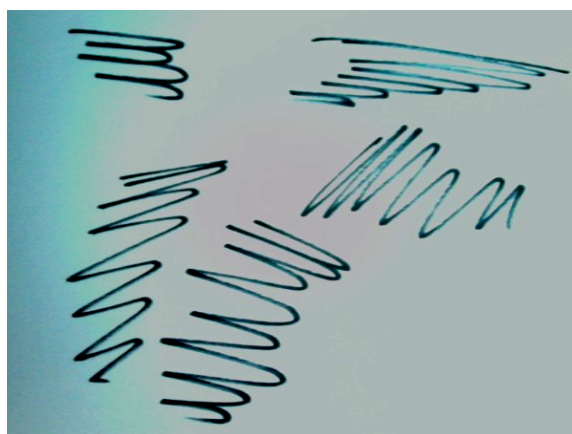
Waardevolle Wereld

Giep Hagoort

*Veertien wereldburgers stellen in een kettingmail vragen aan elkaar
Vragen én antwoorden werpen een persoonlijk licht op de noodzaak
om te komen tot een duurzame wereldorde*

Met medewerking van Hanke Drop (eindredactie), Astrid Elburg,
Clyde A. Missier, Erik Uitenbogaard, Jacqueline De Jongh-Moolenaar,
Jan Hoogstad, Jan-Willem van den Braak, Jo van Saase, John Huige,
Karel Janssen, Nelly van der Geest, Rami Ramou en Remy Harrewijn
Fotografie portretten en Colourblind: Joke van den Berg

*Giep Hagoort voorziet de antwoorden van actuele kanttekeningen
De bijdragen worden afgesloten met een poëtische nabescherping door Hanke Drop*

December 2019 verscheen *Het Tribunaal* met een geopolitieke theatertekst van Peig Troogah
– uit te voeren door een vijftigtal jongeren - en een verantwoording van Giep Hagoort.
Een mondiaal verhaal over een leidende rol voor de continenten voor een duurzame toekomst van
onze aarde.

Waardevolle Wereld is – in tijden van corona - een vervolg hierop.

Het wereldtoneel wacht op acteurs om aan een ander verhaal te beginnen

Philipp Blom

in: Het grote wereldtoneel Over de kracht van de verbeelding in crisistijd (2020)

Inhoud

Vooraf | 2

Verslag van het geopolitiek *Tribunaal*-experiment van voortschrijvend inzicht | 4

Giep Hagoort

Een eerste indruk | 4

Giep Hagoort | 5

John Huige | 6

Hanke Drop | 7

Jan-Willem van den Braak | 9

Jan Hoogstad | 10

Jo van Saase | 11

Rami Ramou | 13

Jacqueline De Jongh – Moolenaar | 14

Erik Uitenbogaard | 15

Astrid Elburg | 16

Remy Harrewijn | 18

Karel Janssen | 19

Nelly van der Geest | 20

Clyde A. Missier | 22

Afsluiting | 23

Van K.O.M.O.W. naar K.O.M.O.W.A. | 24

2022 Wereldjaar van Activisme en Verbeelding | 24

Het neogeofundament onder K.O.M.O.W.A., een poëtische nabeschuiving | 26

Hanke Drop

Het Tribunaal revisited | 27

Gesprek in de gevangenis tussen Ogaj en Anomedsed

Peig Troogah en Eknah Pord

Bijlagen | 31

1. Deelnemerslijst aan de kettingmail Voortschrijvend Inzicht

2. In het kort: Theatertekst *Het Tribunaal* (2019) van Peig Troogah

3. Achtergronden van *Het Tribunaal* (2019) op hoofdlijnen, Giep Hagoort

Colofon

Vooraf

In het coronajaar 2020 startte ik samen met een dertiental actieve lezers van *Het Tribunaal* een kettingmail om via een voortschrijvend inzicht eigen creatieve stempels te drukken op een actuele beantwoording van de vraag: *Hoe – vanuit geopolitiek perspectief - een nieuwe wereldorde te duiden die een duurzame toekomst beoogt voor nieuwe generaties?* Onder geopolitiek wordt hier verstaan idee- en machtsvorming vanuit geografische belangen en posities.

De vraag is mede actueel vanwege het feit dat tijdens de verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer, maart 2021, ons buitenland als urgent thema geheel achter de politieke horizon leek te zijn verdwenen.

De conclusie van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2020) dat ‘Nederlanders positiever zijn over globalisering dan media en politiek ons soms doen denken. In vergelijking met andere Europese landen blijken we tamelijk positief gestemd over globaliseringskwesaties’ lijkt te zijn verdampt.

In ons proces van kettingmailen, dat liep van 30 november 2020 tot 4 maart 2021, beantwoordde wekelijks een schrijver de specifiek aan hem of haar gestelde vraag en rondde deze bijdrage af met een nieuwe vraag, die gesteld werd aan een deelnemer naar eigen keuze.

Het resultaat van de digitale ketting vindt de lezer in deze publicatie. De titel van het verslag *Waardevolle Wereld* is een variant op een terugkerend thema in de ketting: wat is waardig werk in onze globaliserende wereld?

Na een inleiding volgen de individuele bijdragen. Deze worden door mij vanuit de actualiteit van geopolitiek georiënteerde kanttekeningen voorzien, eventueel aangevuld met een nadere toelichting op de genoemde bronnen en/of concepten.

Op mijn verzoek heeft Hanke Drop een poëtische nabescherouwing geschreven. Ook gaf zij commentaar op een eerdere versie en redigeerde zij het geheel.

Na de publicatie van *Het Tribunaal* (december 2019) brak de coronacrisis wereldwijd uit en werden in Nederland in maart 2020 de eerste maatregelen genomen om het virus te bestrijden. Bij herlezing van de tekst van *Het Tribunaal* ontdekte ik dat de viruscrisis nagenoeg past in het door mij geschetste beeld van een wereld in verwarring, mede vanwege de klimaatcrisis en de wereldwijde ongelijkheid. In 2022 is het 50 jaar geleden dat het rapport ‘Grenzen aan de Groei’ verscheen, geschreven door de Club van Rome. Welke betekenisvolle stap kunnen we met elkaar vijftig jaar na dato zetten? Een vraag die ook in dit verslag aan de orde komt.

De noodzaak om te komen tot een nieuwe, meer rechtvaardige wereldorde was in 2019 de aanleiding voor de theatertekst van Peig Troogah, zoals afgedrukt in *Het Tribunaal*. In 2020 heeft dit project een programmatische opzet gekregen. Corona maakte het (nog) niet mogelijk om tot een opvoering van *Het Tribunaal* door een 50-tal jongeren te komen. Maar er ontstond een alternatief in de vorm van ideeënteksten van Peig Troogah en Eknah Pord zoals te lezen is in dit verslag. De voorzitter van het Tribunaal, Ogaj, die vanwege een omkopingsschandaal een lange gevangenisstraf uitzit, heeft medetribuun Anomedes uitgenodigd voor een gesprek over de voor hen beiden dramatische gang van zaken tijdens *Het Tribunaal*. Onder leiding van theatermaker Nelly van der Geest - ook deelnemer aan de kettingmail - wordt gewerkt aan een bewerking van de tekst voor het theater.

De bijdrage aan de digitale ketting van Rami Ramou, statushouder uit Syrië, vormde de aanleiding om een Utrechtse Syrisch-Nederlandse keukentafel te starten. Ook zullen ervaringen worden opgedaan met een wereldburgerjury rond thema's uit *Waardevolle Wereld*. Ten slotte is er een voornemen om een (digitaal) platform over *Het Tribunaal* in te richten, in het verlengde van de kettingmail.

In de bijlagen vindt de lezer de lijst van deelnemers die aan de kettingmail hebben deelgenomen (bijlage 1), een kort overzicht van de theatertekst (bijlage 2) en de verantwoording (bijlage 3).

Veel dank gaat uit naar de deelnemers aan de kettingmail. Zij stimuleerden mij het project *Het Tribunaal* een meer programmatisch karakter te geven.

Bijzondere dank ook aan Hanke Drop voor haar creatief meedenken en -doen aan deze publicatie.

Giep Hagoort

Utrecht, mei 2021

Verslag van het geopolitiek *Tribunaal*-experiment van voortschrijvend inzicht

Giep Hagoort

De coronacrisis toont aan hoe sterk de bestaande systeemkracht is: economische groei, consumenten en verzet tegen veranderingen zijn vooralsnog sterker dan nieuwe inzichten.

PS van John Huige in zijn bijdrage aan de kettingmail.

Een eerste indruk

Hoe – vanuit geopolitiek perspectief - een nieuwe wereldorde te duiden die een duurzame toekomst beoogt voor nieuwe generaties? Zo startte het vraag-antwoord-vraag-spel dat leidde tot een veertiental bijdragen die hier integraal zijn opgenomen.

Ten behoeve van een eerste indruk benoem ik enkele karakteristieken van het speelveld, die het lezen niet zo zeer vergemakkelijken, als wel de lezer in staat stellen om kennis te maken met de sfeer en bewegingen rond de persoonlijke waarnemingen.

Bijvoorbeeld: welke geopolitieke posities worden met name door de schrijvers genoemd (Nederland niet meegerekend)? Amerika, China en Europa/EU voeren de lijst aan met vier scores. Het beeld weerspiegelt de top van de actuele geopolitieke arena.

En dan: welke personen van het wereldtoneel worden in de bijdragen genoemd? Piketty (onderzoek), voert de lijst aan met drie scores. Daarna volgen elk met twee scores in alfabetische volgorde Assad (politiek), Biden (politiek), Harari (onderzoek), Harris (politiek), Kierkegaard (filosofie), Rutte (politiek) en Thunberg (activisme).

Wie mist de lezer hier, en waarom? Een mooie vraag om een gesprek in eigen kring op te zetten. Enkele schrijvers hebben deze en andere vragen op die manier al opgepakt!

Wat organisaties betreft krijgt de VN met vier scores de hoogste vermelding. In totaal worden 12 buitenlandse organisaties en 11 nationale, dan wel lokale organisaties genoemd.

(De totale lijsten zijn aan dit verslag toegevoegd.)

In een afsluiting kijk ik thematisch terug op deze bijzondere kettingmail.

De eerste vraag is door mij aan John Huige gesteld. Hij had al eerder een oorspronkelijke bijdrage geleverd aan het gesprek over *Het Tribunaal*, vandaar deze keuze. En dat geldt ook voor de twee volgende bijdragen van respectievelijk Hanke Drop en Jan-Willem van den Braak. De laatste maakte de eerste vrije keuze uit de deelnemerslijst (opgenomen in bijlage 1).

De aantekeningen zijn van mijn hand en beogen op gepaste afstand een bijdrage te leveren aan de geopolitieke gedachtegangen, rekening houdend met de mogelijke behoefte van de lezer aan wat meer specifieke achtergrondinformatie. Dit alles met respect voor hetgeen door de schrijvers is beantwoord en bevraagd. Waar nodig voorzie ik gebruikte bronnen van verwijzingen.

De schrijvers is gevraagd zich te beperken tot 400 max. 500 woorden. We startten in week 49 van 2020 en eindigden in week 9 van 2021. Met de aanwezigheid van historische momenten als het vertrek van de zittende Republikeinse president Donald Trump en de inauguratie van de Amerikaanse president Joe Biden en vicepresident Kamala Harris – beiden Democraten – op 20 januari 2021, de bloederige, militaire coup in Myanmar op 1 februari 2021 en in het binnenland de aanloop naar de verkiezingen van de Tweede Kamer op 17 maart 2021 in coronatijd.

De bijdragen voorzien van kanttekeningen

Leestip:

- **Lees eerst geheel de linker kolom. Hier staan de complete bijdragen op een rij.**

Raadpleeg eventueel de cursieve intro's uit de rechter kolom ter kennisneming van de bijdragen.

- **Raadpleeg naar behoefte de kanttekeningen uit de rechter kolom.**

Hierin bevindt zich informatie over begrippen, schrijvers, stromingen en aanvullende bronnen.

Week 49 2020 Mail van Giep Hagoort aan John Huige

Mooi!

Bij de start van ons geopolitiek voortschrijvend inzicht vertellen de media dat de zittende VS-president Trump toch plaats zal maken voor de elected president Biden. En Biden gaat positief aandacht besteden aan Europa dat Trump als een afgeschreven continent beschouwde. Het leek de laatste maanden of Nederland de 51e staat van de VS was. Elke dag nieuws over verkiezingen (en complotten) alsof we maar niet moesten vergeten onze stem per post op te sturen naar Washington.

In ons land hebben we nu ook een eigen vertrekkend trumpje: de anti-Europeaan en klimaatontkenner Baudet die zijn partij in wanorde stortte. Hij komt – verwacht ik – als een gepromoveerde boer Koekoek terug. De dagkoersen op de drempel van 2021 staan er nu iets meer florissant bij. Ook vanwege het feit dat de huidige Nederlandse verkiezingsprogramma's (voor de verkiezingen in maart 2021) het versturende neoliberale denken achter zich hebben gelaten. Voor het moment althans. (Ik realiseer me daarbij wel dat de wereldwijde strijd tegen het coronavirus nog niet is gewonnen en dat deze strijd nog met veel leed gepaard gaat.)

Onder meer uit jouw publicaties frame ik vijf centrale geopolitieke wereldvraagstukken die om verandering vragen (door mij K.O.M.O.W. genoemd):

1. Klimaatontwrichting
2. De tot armoede en ontbrekende kansen leidende **Ongelijkheid**
3. De onbeheersbare **Migratie**, vanuit politieke, sociale en klimaatmotieven
4. **Ondemocratische** samenlevingen met schendingen van mensenrechten
5. Verzwakte internationale **Wereldorde** door spanning tussen de VS en China zonder een actieve rol van Europa.

Het zijn vraagstukken die op de eigen stoep of om de hoek waarneembaar en voelbaar zijn, en om actie vragen: het uitbannen van energieverspilling in je huis, een welkom aan vluchtelingen in je wijk, internationale steun aan actievoerende studenten en je opstellen als Europees burger.

Vraag van Giep Hagoort aan John Huige

Wie zijn de ontwerpers én uitvoerders van de noodzakelijke, K.O.M.O.W.-veranderingen? Natuurlijk zijn lokale acties van groot belang (anti-racisme acties, maatschappelijk vrijwilligerswerk, etc.) maar voor systeemveranderingen moet

Kanttekeningen

Bij de start van de kettmail benoem ik vijf wereldvraagstukken die om een aanpak vragen, samengevat in de lettercombinatie K.O.M.O.W. De vraag aan John Huige is hoe te komen tot een mondiaal activisme.

De verkiezingen in de VS vonden in de maand november 2020 plaats. De zittende republikeinse president Donald Trump aanvaardde zijn verlies niet met het argument dat de uitslag op fraude was gebaseerd. Het Congres (Senaat en Huis van Afgevaardigden) volgde deze verdachtmaking niet. Op 20 januari 2021 werd de gekozen president Joe Biden, Democraat, geïnaugureerd in afwezigheid van zijn voorganger. Ook de Afro-Amerikaanse vicepresident Kamala Harris werd geïnaugureerd. Joe Biden gaf aan de banden met Europa aan te halen. Deze waren bekoeld onder zijn voorganger. In zijn eerste 100 dagen heeft Biden zich laten zien als een voortvarende, progressieve president.

Thierry Baudet, oprichter van Forum voor Democratie (FvD), herstelde zijn leiderschap na het vertrek van een groot aantal getrouwen eind november 2020 vanwege zijn racistische uitlatingen. Bij de verkiezingen in maart 2021 haalde FvD 8 zetels.

Enkele recente publicaties van John Huige zijn:

- *Danspassen voor systeemvernieuwing Van managementtheorie en groeifixatie naar een inclusieve verantwoordelijke overheid* (2020), gepubliceerd in: www.duurzaamnieuws.nl/wpcontent/uploads/2021/01/danspassen.pdf
- *Stammenstrijd of sociale actie. Van Bijziendheid naar Lokale en Europese Vergezichten* (essay), Culemborg, 2019
- *De macht van de megaonderneming. Naar een rechtvaardige internationale economie* (co-auteurs Joost Smiers en Pieter Pekelharing), Amsterdam: Van Genep, 2016
- *De draagbare utopie. Crisisinzicht, Systemen en Veerkracht in een tijdperk van klimaatontwrichting*, Soest: Boek Boekscout, 2017

Andere bronnen die de keuze voor K.O.M.O.W. ondersteunen, zijn: Adviesraadinternationalevraagstukken.nl

er ook een verbinding zijn met centrale agenda's van NL, EU en VN. Ontwerpers zijn er in vele kleuren: Piketty (naar gelijkheid), Sandel (opwaardering van arbeid), Djaïz (*Slow Democracy*) – ook vaak door jou genoemd. Kernachtiger geformuleerd: hoe ziet zo'n activistische verbinding eruit?

Week 50 2020 Antwoord van John Huige en zijn vraag aan Hanke Drop

Hoop in bange dagen

De Westerse beschaving is voor een belangrijk deel gebaseerd op de Verlichting. Maar met de selectieve toepassing van dit denken gericht op winst en economische groei is de Verlichting verworden, vervormd en een tegenkracht geworden. De prikkels van de economische groei en de rationaliteit van de technologie die alles vastlegt in precieze formules en algoritmes hebben die ontsporing in de hand gewerkt. Overigens is technologie allang geen sector meer, maar - in de woorden van Marietje Schaake (NRC 27.11.20) - een laag die ligt over alle sectoren van de samenleving.

Die alles omvattende rationaliteit willen we dus eigenlijk ook niet. Kon de weerstand tegen het systeem decennialang in het systeem opgenomen worden als een legitieme getolereerde oppositie; de grenzen hiervan zijn bereikt. En wel op twee manieren. De urgentie van de klimaatverandering vergt een ander systeem. De elites van het huidige systeem, de linkse Brahmanen en de rechtse zakenelite (zie Piketty) zijn door 40 jaar onbelemmerd marktdenken niet langer geloofwaardige voorhoedes. En voorts is het *trickle down effect* gestopt. Het uitzicht op verbetering van de middenklasse en de groepen daaronder is er niet meer.

Terwijl we rationeel kunnen bedenken wat er allemaal anders moet om een klimaatcatastrofe te vermijden, proberen steeds meer mensen eraan te ontsnappen door terug te gaan naar onbewezen verhalen en mythes. We weten het niet meer precies. We leven in de nieuwe onoverzichtelijkheid (Habermas).

ken.nl
amnesty.org
europa.eu
greenpeace.nl
un.org

Thomas Piketty is een Franse econoom die in *Capital in the 21st Century* (2013) onder meer schreef over de toenemende kloof tussen arm en rijk.

Michael Joseph Sandel is een Amerikaanse filosoof. Van hem verscheen *De Tirannie van verdienste* (2020) over de kloof tussen de elite en de arbeidersklasse en over de noodzaak de waarde van arbeid te (h)erkennen. De Franse essayist David Djaïz bepleit in *Slow Democracy* (2019) een rol voor de natiestaat – en op afstand voor Europa - in het vertragen van de globalisering.

In zijn antwoord op de vraag naar globaal activisme benoemt John Huige veranderingsgezinde kwaliteiten die een systemische doorbraak kunnen veroorzaken. Bijvoorbeeld het wereldwijd tot stand brengen van een basisinkomen voor iedereen. Zijn vraag aan Hanke Drop betreft de noodzaak om te komen tot waardige arbeid op weg naar een diverse werkecologie als verzet tegen fatale ontwikkelingen.

De 18^e eeuwse Verlichting is een Westerse cultuur-filosofische stroming die de rede centraal stelde en gericht was op individualisme, wetenschap en economie.

Marietje Schaake is een Nederlandse internet- en privacy-expert, mede verbonden aan de Stanford University en in 2021 D66 kandidaat voor de Tweede Kamer.

Het *trickle down effect* wil zeggen dat door lastenverlichting voor bedrijven en vermogenden geld 'doorsijpelt' naar lagere inkomens. Het effect wordt alom betwijfeld vanwege de toegenomen ongelijkheid.

De filosoof Jürgen Habermas levert in zijn opstel *De nieuwe Onoverzichtelijkheid* (1989) kritiek op de welvaartsstaat.

Dat vraagt aan ontwerpers en uitvoerders van een nieuwe maatschappij groot inzicht in knopen ontwarren, systemisch denken en kordaat handelen. Dat zijn niet precies de kernkwaliteiten van de gemiddelde (Nederlandse) politicus. Uit de literatuur en lopende debatten vallen deze grote lijnen op:

- Beter luisteren, meer waarderen. De gele hesjes hebben gelijk! De *anywheres* moeten in gesprek met de *somewheres*.
- De democratie aanpassen. Al eens de behandeling meegemaakt van een gemeentelijke begroting? Dat kan echt anders.
- Vooral iets doen aan de erfelijk wordende ongelijkheid. Geef iedereen een startkapitaal; ontwerp een onvoorwaardelijk basisinkomen.

Wat mij betreft betekent dat een behoefte aan:

- Denkers, publicaties waarin systemische alternatieven worden ontwikkeld. Zoek een weg tussen de Gaia hypothese en de publicaties van het PlanBureau voor de Leefomgeving (PBL);
- Bewegingen die radicaal zijn in hun agenda en daaraan ook acties koppelen. Extinction Rebellion is zo een beweging;
- De urgentie voor klimaatmaatregelen altijd koppelen aan de urgentie voor meer gelijkheid en aan de Noord – Zuid – ontwikkeling. De Wellbeing Economy Alliance (WEALL) is een beweging waarin zowel burgers, ngo's als overheden actief zijn.
- En: hoopgevend zijn!

Vraag aan Hanke Drop

Hoger opgeleiden zijn de inrichters van werkprocessen.

Technologie bepaalt de arbeidsvreugde. Afkomst bepaalt je plaats in de maatschappij. Mijn vraag: is waardige arbeid nog wel mogelijk? Zijn er culturele vrijplaatsen in te richten die een diverse werkecologie kunnen bevorderen; of die het begin kunnen zijn van georganiseerd verzet tegen deze nefaste ontwikkelingen?"

Week 51 2020 Antwoord van Hanke Drop en haar vraag aan Jan-Willem van den Braak

Zwarte Nachtschade

Het eerste voortschrijvend inzicht
Van de vaardige hand van John Huige
Wordt opgevolgd door dit gedicht
Dat ook voor 't *Tribunaal* wil getuigen

De onoverzichtelijkheid in deze staat wordt veroorzaakt door een instrumentele systeemwereld versus een leefwereld van zingeving.

Systemisch denken beziet een vraagstuk in een holistische context. Zonder zo'n context kan de aanpak van vraagstukken niet tot duurzame resultaten leiden en worden de gevolgen bestreden, maar niet de onderliggende oorzaken.

De gele hesjes is een protestbeweging, in Frankrijk in 2018 ontstaan, tegen de steeds hogere kosten van levensonderhoud.

Een dergelijk basisinkomen is onder meer bepleit door Piketty.

De Gaia hypothese gaat uit van de aarde als een zelfregulerend systeem. Publicaties van het PBL betreffen onder andere beleidsinterventies op het gebied van de leefomgeving.

Extinction Rebellion is een internationale, buitenparlementaire actiebeweging die zich richt op het stoppen van de wereldwijde klimaat- en ecologische crisis.

De Wellbeing Economy Alliance (WEAll) is een mondiaal samenwerkingsverband om het economisch systeem te transformeren in een systeem dat sociale gerechtigheid op een gezonde planeet realiseert.

Hanke Drop giet haar antwoord op de vraag naar waardig werk in de vorm van een gedicht dat vooral naar lichtpunten zoekt in de sombere wereld van december 2020. Waardig werk betekent bovenal zinvol werk en geeft betekenis aan het begrip schoonheid. De vraag over waardig werk legt ze ook Jan-Willem van den Braak voor.

De donkerte van voor de kerstdagen
Omhult al deze macrovisies
Zo'n somberte is niet te verdragen
't Leidt tot lichtpuntjesverlies

Want zo hoog over doet verduisteren
Wat schoonheid en wat waarde heeft
Die zijn alleen op micro-niveau te beluisteren
Het is in momenten dat je ze samen beleeft

Zoals Nelly het een keer treffend riep:
"Wij doen alsof we wereldleiders zijn
Maar weten nauwelijks te spelen, Giep!
Het Tribunaal is een theaterfestijn!"

Nelly van der Geest is deelnemer aan de kettingmail en heeft haar bijdrage in week 08 2021 gemaald.

Anomedsed richt zich tot de continenten
Ze berispt het slechte, en prijst het goede
Die volledigheid bevordert ieders talenten
Alleen het slechte kritiseren is het voeden

Ja, waardig werk, bestaat het nog wel?
Ook voor jou, Jan-Willem, een mooie vraag
Ben benieuwd naar jouw gedachtenroersel!
Enkele parels geef ik nu zelf alvast graag

Bij Avabel, wat een sociaal ondernemer is
Waar het merendeel van de mensen werkt
Met beperking, werkplezier én vast salaris
Is het diversiteit die samenwerken versterkt

avabel.nl

Nog zo'n sprekend voorbeeld is Walhallab
Kenniss en kunde zijn hier ten minste nog één
Uitvallers, thuisblijvers leren hier echt makerschap
Fantastisch onderwijs, terwijl dit overal verdween

walhallab.nl

Aan de Tafel van de Wereld – nou, nog een paar dan -
Vindt onderwijs in de Tussenruimte plaats
Co-creatie met de maatschappij, in Amsterdam
Volgens velen té vernieuwend en tegendraads

kleinamsterdam.school

Theatergroepen DeGasten en ook Babel
Narratives of change, engaged scholarship
Is macht van een onderzoeker acceptabel?
Voor het Commons Transitieplan 't juiste tijdstip

theaterdegasten.nl
<https://engagedscholarshipnarrativesofchange.org/nl/>

Nederland staat ook nog altijd wereldwijd
Het meest open voor LGBTQI+-levenswijzen
En voert Europees het beste klimaatbeleid
Mondiaal wil men onze livemuziek aanprijzen

Het Commons Transitie Plan (2018) is het resultaat van een participatief onderzoek uitgevoerd door transitiedenker Michel Bauwens en projectmanager Yurek Onzia. Zij onderzochten de mogelijkheden en rol van de Vlaamse stad Gent als commonsstad van de toekomst. De commons uitend zich in uiteenlopende zelfbeheer-initiatieven rond productie en

Het zijn zomaar enkele voorbeelden
Van waardigheid en van het schone
Opdat *Het Tribunaal* ze verder deelde
Met hen die dees' donk're én lichte bol bewonen!

Week 52 2020 Antwoord van Jan-Willem van den Braak en zijn vraag aan Jan Hoogstad

Wat waardig werk is, is natuurlijk in hoge mate politiek-maatschappelijk bepaald. Het is in ieder geval gerelateerd aan de mate van arbeidsbescherming, het niveau van de arbeidsvoorwaarden en de plaats van de werknemer in de organisatie.

In de 19^e eeuw was de verhouding tussen werkgever en werknemer zeer ongelijk (nauwelijks arbeidsbescherming, lonen waarvan nauwelijks te leven was voor een gezin, kinderarbeid, geen enkele inspraak). Zo ongelijk dat dit geleidelijk als uitbuiting werd gezien, nauwelijks een trede hoger dan slavernij. De opkomst van de vakbonden, het socialisme, communisme en de christelijk-sociale leer van de onderneming als werkgemeenschap kwamen hieruit voort. Zo heeft zich vanaf einde 19^e eeuw tot WO II geleidelijk een stelsel ontwikkeld, wettelijk en in cao's, dat meer evenwicht tussen partijen bracht en dus meer bescherming voor de werknemer als zwakkere partij (ongelijkheidscompensatie). En vanaf 1919 werden in ILO-verband arbeidsstandaarden ontwikkeld.

Dit stelsel heeft zich in Nederland na WO II in meestal grote consensus verder uitgebreid tot een in de wereld tamelijk uniek stelsel van arbeidsbescherming, collectief overleg (poldermodel), sociale zekerheid en medezeggenschap (WOR). En in de Grondwet werden in 1983 bepaalde sociale grondrechten vastgelegd en op EU- en VN-niveau kwamen ook vele arbeidsrechtelijke verdragen tot stand. In het kader van de globalisering zijn in de nieuwe eeuw ook bepaalde doelstellingen voor 2030 geformuleerd (SDG's) en zijn verdragen gesloten over de zgn. ketenverantwoordelijkheid van werkgevers.

De standaard bij dit alles was in Nederland altijd de 40-urige werkweek met een 'vast contract'. Hieraan is vanaf de jaren tachtig geleidelijk een einde gekomen door de opkomende wens van vrouwen om te participeren én de noodzaak voor bedrijven om meer te flexibiliseren als gevolg van globalisering en technologisering. De EU voegde hieraan ook nog open grenzen binnen de interne markt toe en dus arbeidsmigratie. Allemaal met als gevolg (nog) hogere welvaart. Deze ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk in redelijke banen geleid in de sfeer van wetgeving en cao's (toename deeltijdarbeid, tijdelijke contracten, uitzendarbeid, flexcontracten, detachering en later ook steeds meer

consumptie met de bedoeling tot een duurzamere samenleving te komen.

LGBTQI+ staat voor lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex +...

Waardig werk ziet Jan-Willem van den Braak vooral nationaal en internationaal weerspiegeld in vormen van humane arbeidsrelaties en werkomstandigheden, vastgelegd in CAO's, wetgeving en internationale verdragen. Zijn vraag aan Jan Hoogstad luidt: leven we in Nederland (uiteindelijk) in een neoliberal of een socialistisch land?

De International Labour Organization (ILO) is een tripartite agency van de huidige VN. ilo.org

'Poldermodel' en ook 'polderen' slaan op een Nederlandse overlegcultuur waarbij betrokken partijen streven naar consensus in plaats van het toespitsen van tegenstellingen. Het woord polder benoemt de consensus in de historische én gezamenlijke strijd tegen het water.

Zie ook: Jan-Willem van den Braak, *Dagboek van een poldercrisis, met een terugblik op twintig polderjaren*, Assen: Van Gorcum, 2006

WOR: Wet op de ondernemingsraden

SDG's: de door de VN in 2015 vastgestelde Sustainable Development Goals
un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/

zzp'ers).

Wie deze ontwikkelingen afwijst, ziet al gauw al deze nieuwe vormen van arbeid niet als 'waardig werk'. Maar dat doet aan deze ontwikkelingen tekort. De prijs van te rigide arbeidsregels is hoge(re) werkloosheid, zoals we in andere landen ook zien (en in ons land deels ook in de jaren 70/80 van de vorige eeuw). De meeste Nederlanders zijn ook bepaald niet ongelukkig, zo blijkt altijd weer, en uit alle polls blijkt ook weinig animo tot revolutionaire verandering, middenpartijen vormen altijd weer een forse meerderheid. Het is wel telkens opnieuw noodzakelijk om waar nodig balansen te herstellen, in wetten en cao's. Dat is wel veel complexer dan eertijds (toen het simpel ging om verhogen van generieke standaarden in een puur nationale context). Maar in 'de polder' en politiek wordt dat ook nog steeds gepoogd, gelukkig.

Mijn (verkiezings)vraag aan Jan Hoogstad:

Bepaalde stromingen betitelen alle politiek-maatschappelijke ontwikkelingen sinds de jaren tachtig/negentig als 'neoliberaal' (meestal niet als gunstig bedoeld). Daar staat onze premier tegenover, die NL recent kwalificeerde als een in wezen 'diep socialistisch' land. Ik zie persoonlijk eerder het tweede dan het eerste, als ik moet kiezen. Beide kunnen immers niet tegelijk waar zijn. Of zelfs dat? Graag jouw kerstlicht daarover.

Week 53 2020 Antwoord van Jan Hoogstad en zijn vraag aan Jo van Saase

De vraag van Jan-Willem of we een 'neoliberale' samenleving vormen of een 'diep socialistische' zoals premier Rutte een keer zei, of allebei tegelijk, zou ik als volgt willen beantwoorden. Onder de 'neoliberale' stroming versta ik de liberale stroming van maximale vrijheid en ontplooiing van het individu, maar dan zonder maatschappelijke begrenzings, corrigerende systemen en wetten. De staat heeft in het 'neoliberale' gedachtegoed een minimale rol. Premier Rutte sprak in 2020 van een 'diep socialistisch' land; ik denk dat hij hierbij een oppervlakkig etiket plakte op de Nederlandse samenleving. Ik meen, dat we in Nederland en de Westerse wereld eerder een Meritocratie hebben, waarin de sociaal-economische positie van elk individu gebaseerd is op eigen verdienste, en burgers met minder bekwamenheden of beperkingen 'uit de boot vallen en dus falen'. We zien een toename van ongelijkheden in inkomen, vermogen en kansen in Nederland, en vele andere landen met de volgende feiten:

- Er leven in Nederland ruim 1 miljoen mensen onder de armoedegrens (SCP, december 2020);
- 25 % van de kinderen van 15 jaar zijn in NL onvoldoende geletterd om een brief van de overheid te kunnen lezen

In het VN - World Happiness Report 2020 staan de inwoners van Nederland op de vijfde plaats, na 1. Finland, 2. Denemarken, 3. Zwitserland, en 4. IJsland. De laatste posities nemen de inwoners van Afghanistan, Centraal-Afrikaanse Republiek en Zuid-Soedan in.

Voor Jan Hoogstad gaat het niet zozeer om de tegenstelling 'neoliberaal' of 'socialistisch' maar veeleer om ongelijkheden vanwege de individuele 'verdiensite' als dominante en overheersende kracht. Zijn vraag aan Jo van Saase is: hoe daartegen te ageren? Zijn visionaire leiders nodig?

Zie ook de kanttekening op blz. 6 waar Sandel spreekt over de 'tirannie van verdienste'.

en/of begrijpen (Stichting Lezen, 2017), rapport 'Preventie door interventie'.

- In Nederland is het particuliere vermogen ongelijk verdeeld: 1% bezit 1/3 deel van het totale particuliere vermogen. De onderste helft, 7.7 miljoen huishoudens, heeft geen vermogen, hooguit schulden (artikel van 1 juli 2020 in het vakblad ESB voor economen van de hand van Coen Teulings e.a.). Wereldwijd hebben de 2.000 top-miljardairs een groter vermogen dan 60% van de gehele wereldbevolking (= 7.8 miljard). Rapport 'Time to Care' van Oxfam Novib, januari 2020.
- Het Vluchtelingenvraagstuk zal steeds groter worden naarmate de economische verschillen tussen landen en regio's blijven groeien. De UNHCR telde in 2019 79,5 miljoen vluchtelingen vanwege oorlog en geweld.

Naast deze ongelijkheden in onderwijs, kansen en welvaart is er het klimaatvraagstuk, dat eenieder treft. Ook is aan de orde de uitputting van eco-systemen met het navenante gevaar van pandemieën. Wereldbrede actie is vereist, en wel met grote urgentie.

Wat kunnen we eraan doen om de noodzakelijke 'spreiding van macht, inkomen, vermogen, kennis' te realiseren tegelijk met de klimaatdoelstellingen van Parijs?

Waar te beginnen? Van onderop (commons?) of hoe krijgen we de wereldburgers gemobiliseerd? Veel bestaande instituties werken niet, wel hoopvol zijn de WHO, UNHCR, OESO en wellicht de G10 of G20? Gaat dit snel genoeg? Meer Greta Thunbergs nodig?

Mijn vraag aan Jo van Saase luidt:

Hoe kunnen we plaatselijk, landelijk, per landenregio of continent, hetzij wereldwijd van onderop (bottom up) genoemde wereldbrede problemen aanpakken en aanpakken? De tijd dringt. Of zal het toch meer moeten komen van visionaire regeringsleiders, die hopelijk zullen opstaan?

Week 01 2021 Antwoord van Jo van Saase en zijn vraag aan Rami Ramou

Allereerst allen een voorspoedig, gezond en gelukkig 2021 gewenst; zaken die niet meer vanzelfsprekend zijn.

De vragen die aan mij voorgelegd zijn ontroeren me, net zoals de vragen van mijn 5-jarige zoon over de wereld me raakten. Laat ik vooropstellen dat ik geen afbreuk wil doen aan de vragensteller, noch aan de inhoud van de vraag. Nee, wat me ontroert is dat we kennelijk verbonden zijn door de zoektocht naar de heilige graal. Geluk en rechtvaardigheid voor ons allen. Zijn we in onze levensfase (en economische positie) in een stadium beland waarin het ons gemakkelijker

UNHCR: de VN vluchtelingenorganisaties
unhcr.org

WHO: World Health Organization, een VN organisatie
who.int

OESO is opgericht door Westerse landen en richt zich op economische samenwerking en ontwikkeling
oecd.org
G10 is een groep van industriële landen die aanvullend op bestaande regelingen financiële middelen verstrekken
G20 is een wereldwijde groep van grote landen die een forum willen zijn voor financiële samenwerking

De klimaatdoelstellingen zijn vastgelegd in een akkoord dat in Parijs in 2015 door de meerderheid van VN-lidstaten is ondertekend om de opwarming van de aarde tegen te gaan. In 2023 vindt een wereldwijde evaluatie plaats.

Greta Thunberg is een jonge klimaatactiviste uit Zweden die wereldwijd de aandacht van politici wist af te dwingen over de noodzaak van onmiddellijke acties tegen de klimaatverandering.

Jo van Saase antwoordt dat we geen visionaire regeringsleiders nodig hebben maar (mondiale) verhalen van filosofen en wetenschappers die ons helpen een gemeenschap op te bouwen. Vandaar zijn vraag aan Rami Ramou over het zicht op positieve krachten.

De heilige graal: een uitdrukking van een zoektocht naar het onvindbare.

valt te reflecteren terwijl we niet meer aan de knoppen zitten?

In het boek van Schama over de Franse revolutie las ik dat de revolutie eigenlijk start in de klasse van de machthebbers, vaak de jeugd, die zich aangetrokken voelde tot de ideeën van Montesquieu en Rousseau, e.a. Wat ik wil zeggen is dat revoluties en veranderingen ideeën, theorieën, filosofieën nodig hebben. Maar dan zijn we er nog niet. Er is binnen de heersende klasse een groep nodig die tabak heeft van de heersende machtsverhoudingen en ruimte zoekt voor de eigen ambities. En ook lieden die vertaalslagen weten te vinden vanuit de theorie naar de praktijk. En tot slot een broeiend brouwsel van onvrede onder de grote onderklasse. Een onderklasse die zoveel kracht weet te verwerven dat de heersende macht in het defensief wordt gedwongen en concessies doet. Dit is grof gezegd ook de historie van de Nederlandse arbeidsverhoudingen zoals hiervoor beschreven door Jan-Willem.

In het boek van Yuval Noah Harari leerde ik dat mensen vooral verbonden zijn met elkaar door de gedeelde geschiedenis en grote verhalen. Daarom zijn we als mens beter in staat om grote gemeenschappen op te bouwen dan bijvoorbeeld onze lotgenoten primaten. Er is een verhaal nodig om ons te verbinden. Godsdienst, religie, ideologie, *you name it*. Helaas zijn er inmiddels veel verschillende pakkende verhalen die mensen verdelen.

Met Jan-Willem deel ik de reserve tegen een fanatieke ideologie. Al op vroege leeftijd dichtte ik: 'hoe trouwer aan de letters, hoe meer bloedspetters'. Dat brengt me uiteindelijk op het antwoord:

We hebben geen behoefte aan visionaire regeringsleiders. Die zijn vaak eng. We hebben behoefte aan humanitaire filosofen en wetenschappers die de voedingsbodem leggen voor praktische politici met oog voor rechten van het individu. Veranderingen zullen veel trager gaan dan we willen. Bottom up of top down? Dat lijkt me te simpel. Er zitten heel veel lagen tussen top en bottom. En daar zitten wij tussen in. Onze uitdaging? Onze positie benutten ten behoeve van het 'goede'. En in wereldbreed verband? Volgens mij moet het accent liggen op het ondersteunen en verspreiden van 'verhalen'. Verhalen over rechtvaardigheid, democratie, barmhartigheid en verbinding.

Vraag voor Rami Ramou

Zie jij, en zo ja welke, positieve krachten die ons dichter brengen bij het vinden van de heilige graal? Betrek daarbij de ontwrichtende effecten van de vele conflicten in de wereld.

Simon Schama, Brits historicus, schreef *Burgers, een kroniek van de Franse revolutie* (1989) zoals deze in de 18^e eeuw plaatsvond.

Montesquieu, Frans filosoof, schetste in de 18^e eeuw de scheiding van machten (bestuur, wetgeving, rechtspraak) als kenmerk van een democratische rechtsorde.

Jean-Jacques Rousseau is een 18^e eeuwse Zwitsers-Franse filosoof die een basis schiep via een 'contrat social' op basis waarvan nationale grondwetten zijn ontstaan.

Yuval Noah Harari, *Sapiens: een kleine geschiedenis van de mensheid*,

Amsterdam: Thomas Rap, 2014

Andere boeken van Harari zijn:

Homo Deus Een kleine geschiedenis van de toekomst, 2017

21 lessen voor de 21ste eeuw, 2018

Week 02 2021 Antwoord van Rami Ramou en zijn vraag aan Jacqueline De Jongh - Moolenaar

Ik lees een paar zinnen over de Franse revolutie als aanloop op de vraag aan mij. In mijn land, Syrië, vond begin 2011 een revolutie plaats tegen de dictatuur van Assad. Er was geen vrijheid en het land werd bestuurd door enkele rijke families, gesteund door een groot *security* systeem. Vanuit de steden werden vreedzame demonstraties gehouden, altijd aangevallen door militairen en sluipschutters van het regime. In het midden van het land, in Hama, vond in juli 2011 een grote demonstratie met honderdduizenden mensen plaats. Maar toen viel er geen schot omdat de Amerikaanse ambassadeur de demonstratie bezocht. En er was geen onafhankelijke rechtspraak om Syrische burgers te beschermen. Je ging zonder vorm van proces regelrecht de gevangenis van de *security* in.

Nu begin 2021 ligt het land in puin en velen zijn gevlucht, zoals ook ik met mijn gezin. Het leven is er in Syrië veel slechter aan toe dan voor de revolutie.

De twee belangrijkste oorzaken van het mislukken van de revolutie zijn volgens mij religie en geopolitiek. Na het uitbreken van de revolutie ontstonden er twee religieuze, ook bewapende kampen aangevoerd door de vijanden Iran en Saoedi-Arabië. We moeten ook niet vergeten dat de Russisch Orthodoxe kerk president Poetin gevraagd heeft Assad te steunen. Daarnaast kreeg het conflict een geopolitiek karakter en kregen de belangen van vooral Rusland en Amerika voorrang boven het vestigen van een vrij Syrië. En vanuit Syrië weten we dat Assad met Iran de afspraak gemaakt heeft om ISIS te steunen.

Een vreedzame revolutie voor meer vrijheid krijgt zo geen enkele kans ondanks het feit dat de demonstranten in 2011 en 2012 bijna het hele land onder controle hadden.

Ondanks dit alles zie ik wel enkele positieve krachten.

Allereerst het vreedzame verzet van een volk tegen dictaturen en dictators. De behoefte aan vrijheid is een heel groot goed en mensen durven hun stem te laten horen. Toen ik met mijn dochtertje in Nederland aankwam, in 2015, hoorde ik negatieve geluiden over de komst van vluchtelingen.

Europa heeft toen zijn grenzen onder leiding van Duitsland opengesteld en zijn wij in Nederland gastvrij ontvangen. Die positieve kracht van Europa zie ik als een groot goed, vooral nu Amerika een land in verwarring is.

Ik schrijf deze regels na het zien van de TV beelden van de bestorming van het Capitool op de 6^e januari.

Als Syrisch vluchteling ziet Rami Ramou de strijd van een volk naar vrijheid als een positieve kracht. Een strijd die gedwarsboemd kan worden door religie en geopolitiek. In Syrië miste hij de bescherming van de onafhankelijke rechter. Vraag aan Jacqueline De Jongh-Moolenaar: hoe realiseren we internationaal een onafhankelijke rechtspraak?

ISIS is een Arabische militie die enkele jaren een Islamitische staat (Kalifaat) heeft gevestigd in delen van Irak en Syrië. Deze staat pleegde genocide op Jezidi's. In 2019 kwam er een einde aan het Kalifaat van ISIS maar zijn terroristische aanhangers zijn wereldwijd nog actief.

Zie ook: Rami Ramou, Ik wilde niet op mijn kamer blijven zitten, in: *Buurtbewoners aan het woord, 30 jaar azc in Oog in Al 1990-2020*, Utrecht: Mijn Wijk, Jouw Wijk, 2020

En dan nu mijn vraag die ik stel aan Jacqueline De Jongh – Moolenaar.

Hoe kunnen we de internationale gemeenschap zo onder druk zetten opdat de mensen in vrijheid kunnen demonstreren en hun mening kunnen uiten? En: wat zijn jouw ideeën hoe we internationaal kunnen bereiken dat rechters onafhankelijk kunnen zijn en blijven tegen inbreuken van deze vrijheden? Om te voorkomen dat mensen ten onrechte jarenlang in de gevangenis verblijven of zelfs daar de dood vinden.

Week 03 2021 Antwoord van Jacqueline De Jongh - Moolenaar en haar vraag aan Erik Uitenbogaard

'It's too early to tell'

Legendarisch zijn de woorden van Zhou Enlai, de Chinese minister van Buitenlandse Zaken onder Mao. Toen hem tijdens een staatsbanket vanwege het baanbrekende bezoek van de Amerikaanse president Richard Nixon aan China gevraagd werd wat volgens hem de betekenis was van de Franse Revolutie, antwoordde hij bedachtzaam: *'It's too early to tell.'* (citaat uit column van Bas Heijne maandvandegeschiedenis.nl).

Daraa, Syrië, maart 2011: een groepje jongeren sluipt in het donker door de stad. Op een oude muur spuiten zij schichtig hun verfbussen leeg. Als de zon opkomt is het stil bij de muur met daarop de oorverdovende tekst: *ash-shab yurid isqat an-nizam*: het volk wil het regime ten val brengen. Maar 10 jaar later zit het regime nog steeds in het zadel. De komst van ISIS en verscherping van religieuze tegenstellingen brachten de oppositie een forse slag toe. Wat nu?

De grootste internationale gemeenschap, de 75-jarige Verenigde Naties (VN), als een Vredesduif uit de as van de Tweede Wereldoorlog geboren, oogt vleugellam in Syrië, waar Assad, tussen de puinhopen, alleen kritiekloze hulpverlening toelaat.

De VN Veiligheidsraad (VR) dan, verantwoordelijk voor het bevorderen van respect voor mensenrechten, is dat een optie? De vijf permanente leden van de VR: China, Rusland, de VS, Engeland en Frankrijk werken echter niet samen. Deze leden hebben een eigen geopolitieke agenda.

Maar er zijn lichtpuntjes aan de horizon: Nederland heeft op 18 september 2020 besloten om Syrië officieel aansprakelijk te stellen voor Mensenrechtenschending en foltering, zie kamerstuk-32623-301ISSN 0921 - 7371's-Gravenhage 2020.

De volgende stap is de zaak voor te leggen aan een internationale onafhankelijke rechter (ICC). De onafhankelijkheid van de binnenlandse rechtspraak zal hierbij aan de orde moeten komen.

De nieuwe, niet permanente, leden van de VR: Vietnam en vooral Tunesië, met de recente ervaring van een revolutie,

Hoewel Syrië slachtoffer is van een geopolitiek conflict ziet Jacqueline De Jongh-Moolenaar in haar antwoord aan Rami Ramou mogelijkheden om het ervaren gebrek aan een onafhankelijke rechter aan de orde te stellen bij het Internationaal Strafhof in Den Haag. Haar vraag aan Erik Uitenbogaard is mede in dat verband: hoe te ontleren met het oog op een nieuw bewustzijn in de wereld?

In: Vier seizoenen in Damascus. Verslag van een land in oorlog door Fernande van Tets, Amsterdam: Thomas Rap, 2020

ICC (International Criminal Court – Internationaal Strafhof) in Den Haag

kunnen laten zien dat zij humanitaire hulp steunen en mensenrechten respecteren door hun stem in de VR te laten horen.

Joe Biden, de thans gekozen president van de VS, heeft zich als vice-president onder Barack Obama meermalen kritisch uitgesproken over het regime van Assad. Hernieuwd buitenlands beleid van de VS kan de druk op Syrië verhogen. Via nepotisme speelt Assad zijn spel. Maar het regime begint van binnenuit te kraken. Als voorzitter van de anti-corruptiecommissie zorgde Assan Assad voor de recente breuk tussen Assad en zijn neef Rami Makhlof, belangrijkste reden: geldnood en druk van Big Brother Rusland.

De belangrijkste oppositie bevindt zich volgens journalist Rami Jarrah echter in diaspora. Ruim zes miljoen mensen zijn gevlucht. Ook vanuit die hoek is een luide spreekbuis nodig. De achterblijvers moeten meer zien en horen dat landgenoten meekijken en afkeuren wat er gebeurt.

Organisaties als Bellingcat en Amnesty International ondersteunen deze geluiden al.

De betekenis van de revolutie voor het hervinden van vrijheid moet nog blijken, de tijd zal het leren, hoewel geduld moeilijk is op te brengen, maar de eerste stappen zijn en worden zeker gezet.

Kijktip over de Arabische lente:

<https://denhaag.beeldengeluid.nl/agenda/10jaararabischelente/>

Vraag voor Erik Uitenbogaard:

Is ontleren de weg naar een nieuw bewustzijn in de wereld?

Week 04 2021 Antwoord van Erik Uitenbogaard en zijn vraag aan Astrid Elburg

Jazeker! De wereld wordt nochtans overheerst door een Westers denken. Een denken dat diepe Europese wortels heeft die zonder twijfel de mensheid hebben verlicht maar waarin ook de witte suprematie gezorgd heeft voor een schaduw waarin velen zijn - en nog steeds worden - achtergesteld of ronduit onderdrukt. Een van de meest verblindende lichtschijnsels is het kolonialisme. De moeite die het Westers denken heeft om in dit krachtige schijnsel de fouten te herkennen is op vele plaatsen en manieren zichtbaar. Denk aan de standbeelden die zonder enige argwaan overal in het 'witte Westen' vele jaren op hun sokkel konden getuigen van een foute suprematie. We hebben gezien hoe wakkere burgers deze onlangs zonder aarzeling omvergetrokken hebben. Of neem de vele schilderijen en andere kunstvoorwerpen waarmee Westerse musea gevuld zijn en waar - zonder ook maar enige terughoudendheid of kanttekening - het kolonialisme als

Nepotisme is het begunstigen van de eigen (familie)kring.

Bellingcat is een van oorsprong Brits onafhankelijk burgerjournalistiek netwerk dat bericht over internationale conflicten. Sinds 2019 heeft het netwerk een kantoor in Den Haag.
bellingcat.com

Voor Erik Uitenbogaard gaat ontleren vooral om de Westerse hoogmoed van zijn voetstuk stoten. Waarom kost het zoveel moeite om je fouten te erkennen? Om ruimte te maken voor nieuwkomers op het wereldtoneel? Zijn vraag aan Astrid Elburg: hoe brengen we dan deze hoogmoed ten val?

In juni 2020 werd in het Britse Bristol het beeld van slavenhandelaar Edward Colston van zijn sokkel gestoten, hetgeen internationaal de aandacht trok.

(achterliggende) valide norm te herkennen valt. In het zelfbeeld van Europeanen, in vele talen, uitdrukkingen en verhalen is dit ontwrichtend denken diep doorgesijpeld. Over Zwarte Piet moeten we het maar niet hebben.

Het witte Westen zal in verlegenheid moeten vaststellen dat grote aantallen mensen binnen hun eigen blikveld en elders in de wereld nooit in de gelegenheid zijn gesteld om vooraan te staan. Hier past het velen om te ontleren. Een nieuw bewustzijn dat zeer moeizaam groeit maar waar toch met regelmaat nieuwe hoop gloort, zoals de benoeming van Kamala Harris, de nieuwe Afro-Amerikaanse en Aziatisch-Amerikaanse vicepresident van de VS met een (door haar baas) veel krachtiger toegekende positie dan alle voorgaande vicepresidenten.

Tegelijkertijd is het racisme overal in het witte Westen dagelijks zo pijnlijk aanwezig dat er op vele fronten nog lang en hard zal moeten worden gewerkt aan het ontleren van de vanzelfsprekende witte hoogmoed. Vanuit kunst en cultuur worden over de hele wereld mooie initiatieven ondernomen, voorlopig zonder slachtoffers. In het onderwijs - waar dit ontleren een belangrijke plaats verdient - is daar nog weinig van te merken en moeten leerkrachten bovendien uitkijken welke voorbeelden ze daarbij gebruiken.

Vraag aan Astrid Elburg:

Aan welke knoppen zouden we kunnen draaien om de witte hoogmoed ten val te brengen?

Week 05 2021 Antwoord van Astrid Elburg en haar vraag aan Remy Harrewijn.

Erik, jij durft! De vraag heb ik vanuit twee perspectieven benaderd.

1. Instrumenteel: een onmiddellijke academische drift om cognitief te duiden aan welke knoppen we kunnen draaien om de witte hoogmoed ten val te brengen. Een beleid met een stappenplan...

2. Emotioneel: het raakt mij dat jij als vertegenwoordiger van het witte Westen (mooi woord!) jouw vanzelfsprekende 'recht van spreken' omzet in bescheidenheid. Je vraagt aan mij het advies over knoppen waaraan er gedraaid zouden kunnen worden om een meer gelijkwaardige samenleving te creëren. In de regel wordt er voor groepen en individuen bedacht wat goed voor ze is, aan hen wordt niet gevraagd wat werkt.

Uit ervaring weet ik dat ik mij de toorn van 'het Westen' op de hals haal als ik mij op dezelfde wijze als jij uitspreek over het dominante Eurocentrisme.

Kick Out Zwarte Piet (KOZP) is een Nederlandse actiegroep die strijdt tegen de racistische inzet van de figuur Zwarte Piet bij Sinterklaasfeesten.

Op 16 oktober 2020 is de Franse geschiedenisleraar Samuel Party op straat vermoord vanwege het tijdens de les tonen van cartoons van de Profeet Mohammed.

Astrid Elburg benoemt in haar antwoord een negental knoppen om de witte hoogmoed ten val te brengen.

Waaronder een global citizenship dat in het hoger onderwijs aan de orde moet komen. Immers daar worden de leiders voor morgen opgeleid. Ze vraagt aan Remy Harrewijn: loslaten van vanzelfsprekendheden, hoe doe jij dat?

Eurocentrisme is het centraal stellen van Europese en Westerse denkbeelden zonder rekening te houden met andere culturen.

Onlangs gaf ik voor een honoursprogramma een gastcollege aan internationale UvA studenten via Zoom. Hun vraag was: *'How can we be better allies for minority groups who speak up for themselves?'*.

Vervolgens gaf ik een gastcollege voor het HR department van de Radboud Universiteit, met als titel *'The impact of the Black Lives Matter movement on HR innovation'*.

Ondanks de polarisatie in samenlevingen voelen studenten wereldwijd kennelijk de urgentie om te ontleren en om bij te leren. Kortom, om zichzelf een weg te banen naar een volgend menselijk bewustzijn en handelen. Sommigen zijn bezig om onze wereld te heroverwegen en te oefenen in anders samenleven. Het magische vervolg op de evolutie die wij beschaving noemen. Een meer verlicht concept dan de Verlichting en dat niet leidt tot verwoesting van culturen, onderlinge relaties en de natuur.

Welke knoppen suggereer ik?

- Start een schrijfsetafette en vraag naar een aanvullend narratief
  - Behandel de ander niet zoals jezelf, maar zoals die ander behandeld wil worden
  - Bevraag de vooropgelegde wereldbeelden
  - Verrijk onderwijsconcepten met kosmopolitische beelden, definities, formules en verhalen
  - Ontwikkel *Global Citizenship*
  - Burgerschapsvorming wordt nu onderwezen in het (v)mbo aan sociaal-economisch-etnisch (gestigmatiseerde) studenten. Maak burgerschap ook onderdeel van het hoger onderwijs (hbo/wo): voor potentiële leiders van nu en de toekomst
  - Neem daarin mee onze verantwoordelijkheid en houding ten opzichte van alles wat leeft op deze aarde
  - Geloof mensen als ze zeggen dat ze worden uitgesloten en stimuleer programma's voor sociale/psychologische weerbaarheid
  - Transformeer hiermee de witte hoogmoed in witte deemoed waarbij er ruimte ontstaat voor wederkerigheid van perspectieven, waarden, drijfveren en ideologieën.
- Ecce Homo!*

Zie ook:

https://en.wikipedia.org/wiki/Global_citizenship#Global_citizenship_Education

Ons onderwijs heeft hiervoor (nog) geen visie, methodieken of ambitie. Docenten hebben nu de opdracht om studenten klaar te stomen voor een economische machinatie en niet om ze te ontwikkelen tot betere mensen. Juist in deze tijd van voortschrijdende technologie en – letterlijke - verwijdering is er behoefte aan een verantwoordelijke mens. Juist nu wij hevig verlangen naar een nieuwe economie in evenwicht met ecologie.

Het 20^e eeuwse streven naar gelijkwaardigheid is edelmoedig maar wordt geloofwaardiger wanneer niet-Westerse mensen gezien worden als volwaardige leden van onze soort. Daar is (culturele) bescheidenheid voor nodig, moed en een groter zelfvertrouwen om oude vanzelfsprekendheden los te laten.

Mijn vraag aan Remy Harrewijn:

Red Stallion. Loslaten? Hoe doe jij dat?

Week 06 2021 Antwoord van Remy Harrewijn en zijn vraag aan Karel Janssen.

Loslaten is vastbijten in het kosmische. De Red Stallion: de vlag van de moedigen.

‘De deur naar het geluk opent naar buiten,’ schreef Kierkegaard. En dat is wat er in de samenleving ook moet gebeuren. Een stap vooruit die vraagt om een systematisch andere kijk op waarden en mens-zijn. Op zoek naar de stem die zegt: stop met het bestrijden van de symptomen, stop met het in stand houden van systemen die gebouwd zijn op schaarste en stop met te denken dat enkel jij het begin en einde bent van het leven.

Stel jezelf de vraag: als alle *efforts*, politieke driften en euro's die met de coronabestrijding gemoeid gaan, zouden zijn ingezet voor een duurzamer levensinrichting, wat zouden we dan nu al niet (mondiaal) bereikt kunnen hebben?

Er zijn drie zaken fundamenteel mis in onze maatschappij:

- geld monopoliseert waar het zou moeten faciliteren;
- wetten worden misbruikt door nationalistten ten koste van de aarde;
- de mens blijft zich verheffen boven de natuur waar het haar dier-zijn zou moeten omarmen.

Stel jezelf de vraag: als het coronavirus onderdeel is van hetzelfde ecosysteem als waar wij onderdeel van zijn, is het dan denkbaar dat als wij onze aandacht op het ecosysteem zelf zouden richten, het virus aan macht zou inboeten?

Het is de taak van deze generatie om de heilige gralen van de oudere generaties met respect af te breken zoals het de taak van de volgende generatie wordt om deze opnieuw vorm te geven. Af en toe staan er mensen op die het proberen, een visie op wat belangrijk is, groter dan het eigen domein, te delen, maar nog te vaak zijn zij niet moedig genoeg en legt deze visie het af tegen het kleine geluk, vaak zekerheden waarvan we allang weten dat ze niet als zekerheden de geschiedenis in zullen gaan.

Mijn oproep aan allen: wees moedig, mobiliseer gelijkgestemden, ook buiten de landsgrenzen, en maak van deze gelegenheid de kans om versnelling te brengen in dat

Lees ook:

Astrid Elburg, *4 x G De kracht van vernieuwend leiderschap*, Amsterdam: astridelburg.nl, 2016

Loslaten betekent voor Remy Harrewijn vooral mondiaal de systemen achter je laten die een duurzame levensinrichting en een duurzaam ecosysteem in de weg staan. De deur naar buiten openen! Maar daar is moed voor nodig, vandaar zijn vraag aan Karel Janssen over moedige mensen.

Red Stallion, uit de wijnkelders van Chateau Amsterdam (ook de naam van een film van Lesley Selander over een jongen die zijn paard traint voor het paardenrennen om zo de verkoop van de boerderij van z'n oma te voorkomen). Smaakpatroon van de wijn:

‘Cerezas!’ zeiden onze wijnmakers in koor. Say what? Ingelegde kersen. Maar ook: heel rijp zwart fruit, gedroogde pruimen, hout en chocolade. Serieuze wijn met een afdronk die blijft duren. De druif Tempranillo: 100% biologisch; de druiven in deze wijn komen van Plantvid uit Valencia (ES).

Sören Kierkegaard, 19e eeuwse, Deense filosoof.

‘Ach, de deur van het geluk gaat niet naar binnen open, men kan ze niet openduwen door ertegenaan te stormen; zij gaat naar buiten open - daar helpt geen moedertjelijf aan.’

wat gedaan moet worden (opdat toekomstige aardbewoners ook nog van een mooi glas Red Stallion kunnen genieten ☺)

Mijn vraag aan Karel Janssen:

Ken jij moedige mensen?

Week 07 2021 Antwoord van Karel Janssen en vraag aan Nelly van der Geest

Ik denk dan eerst: wat is een moedig mens. Is dat de man die in 2009 op het plein van de Hemelse Vrede in China voor de tankcolonne ging staan. Of Aleksej Navalny die begin 2021 terugkeert naar Moskou in de wetenschap dat hij daar in hechtenis wordt genomen? En moet moed altijd zichtbaar zijn?

Zonder uitgebreid te benoemen wat een moedig mens is neem ik de vrijheid naar een wedervraag: Waarom hebben we moedige mensen nodig? Remy tipte dit al aan. Zit ik ook nog met Giep zijn vraag op de achtergrond: graag de geopolitieke dimensie inbouwen.

Als ik naar de oogst goede boeken kijk van het afgelopen jaar (van niet de minste Harari, Blom, De Wijk) is het een Panta Rhei van waarschuwingen over ons klimaat en geopolitieke verschuivingen met o.a. als gevolg migratie uit onleefbare gebieden, maar desondanks blijft Nederland rustig door polderen.

Het Coronavirus vloerde ons en we werden zowaar creatief en eensgezind. De paradox was dat het onwerkelijk aanvoelde terwijl het de werkelijkheid was. Toen de zomer kwam en iedereen zo snel als mogelijk terugging naar het normaal kwam het virus met kracht terug en het land raakte op drift. Zelfs ons eerst zo eensgezinde parlement politiseerde de crisis.

Hoe kan het dat wij een 2^e Kamer hebben met 150 leden, door onszelf gekozen, die niet in staat is om uit haar nationalistische stuip te komen. Een stikstofcrisis bezweren en tegelijk met China onderhandelen over afname van ons vlees dat een van de oorzaken van die crisis is. Miljarden steun voor bedrijven zonder hiermee ook maar een richting van oplossingen in te slaan.

Het antwoord komt met de vraag, het ontbreekt aan moed om afstand te doen van onze verworven rechten die we ten onrechte van de toekomst hebben gekaapt. Het hele eco-, financiële- en politieke systeem is uitgehold.

Met de verkiezingen van maart in aantocht zouden we een kans moeten hebben veranderingen af te dwingen, maar

Karel Janssen overweegt: gaat het om moedige mensen of is het van belang dat de samenleving als zodanig moed toont? Karel Janssen wil de deur naar binnen openen om van daaruit moed te organiseren die tot verandering leidt. De moed van Greta Thunberg (18) maakt hem optimistisch. Wat is jouw eerste stap? vraagt hij aan Nelly van der Geest.

Zie de boeken van Harari, Sapiens en Homo Deus

Philipp Blom, *Het grote wereldtoneel. Over de kracht van de verbeelding in crisistijd*, Amsterdam: De Bezige Bij, 2020

Rob de Wijk, *De nieuwe wereldorde Hoe China sluipenderwijs de macht overneemt*, Amsterdam: Balans, 2019

Bij de verkiezingen zijn met name de VVD (rechts), D66 (progressief) en FvD (extreemrechts) de winnende partijen.

daar ben ik weinig optimistisch over. Het zal onze eigen moed moeten zijn de echte crisis onder ogen te zien en mee op te lossen. Dat betekent een krachtig pleidooi voor Europa én een generieke aanpak van de crises, en daarbij een bescheidenheid in ons eigen leven.

‘Ik sta hier en ik kan niet anders’ (Luther)

Lees: *Wie heeft mijn vader vermoord* (2018) van Édouard Louis en voel (en begrijp) de pijn van de gele hesjes.

Lees: *Nacht in Caracas* (2020) van Karina Sainz Borgo en voel hoe het is om in armoede en chaos te leven.

Dit in het besef dat we allemaal voorbijgangers zijn die alles goed moeten achterlaten.

Ja, ik ben optimistisch als ik kijk naar bewegingen van jongeren zoals Greta Thunberg. Over moed gesproken!

Remy citeerde Kierkegaard ‘De deur naar het geluk opent naar buiten’. Ik denk dat we nu eerst de deur naar binnen moeten openen en zelf moedig moeten zijn om te doen wat inderdaad onze toekomstige generatie van ons mag verwachten.

Vraag aan Nelly van der Geest:

Wat zal jouw eerste stap zijn die je kunt zetten?

Week 08 2021 Antwoord van Nelly van der Geest en haar - tevens de laatste - vraag aan Clyde Missier

Karel nodigt me uit voor de eerste stap. Hij nodigt me uit om ‘ik’ te zeggen, zoals ik dat dan zelf zie in de traditie van Hannah Arendt van het handelen. Het bij uitstek menselijke is het handelen – het met elkaar overleggen en spreken. Het is hierin dat de mens zichzelf door middel van het gebaar en het gesproken woord ‘onthult’. Wie handelt, wie een daad stelt, begeeft zich in een netwerk, een ‘web’ van relaties. Het is volgens Arendt altijd ongewis hoe dat handelen zal uitpakken, het laat zich niet voorspellen en daarom is er moed voor nodig. Het specifiek-menselijke is niet maakbaar, het is eerder fragiel en breekbaar zoals ons dagelijks met elkaar samenleven telkenmale weer laat zien.

Heerlijk hoe onze getuigenissen voor *Het Tribunaal* heen en weer slingeren tussen ‘ik’ vragen en macro-observaties.

‘Ik’: past het nog wel om in deze tijd ‘ik’ te zeggen? Ik, het individu, dat aan de basis van de Westerse maakbaarheidsfilosofie stond: de gedachte dat wij mensachtigen de wereld weleens even zouden bepalen.

Ik heb er in mijn eigen leven heel wat jaartjes over gedaan om steeds meer ‘ik’ te zeggen. Tja, als dochter van de vijftiger

Verliezers zijn de linkse partijen GroenLinks en SP, en het CDA (behoudend). PvdA is stabiel gebleven. JA21 (nieuwrechts) en Volt (Europees, progressief) behalen als nieuweling respectievelijk 4 en 3 zetels. De linksgeoriënteerde Denk en BIJ1 haalden respectievelijk 3 en 1 zetel(s).

Maarten Luther is een Duitse theoloog die leefde van 10 november 1483 tot 18 februari 1546. In een pamflet over zijn teksten is deze wereldberoemde uitlating genoemd, maar dit blijkt een vrije toevoeging te zijn van de redacteur van het pamflet.

Nelly van der Geest vertelt van de wording van haar eigen ‘ik’ en zet een eerste stap: bijdragen aan de koop van een voormalig stuk boerengrond – ooit familiebezit - ten behoeve van een coöperatief beheer en biodiversiteit. Van Clyde Missier wil ze weten welke betekenis de stem van bijvoorbeeld grondstoffen in de geopolitieke wereld heeft waarin ook het begrip waardig werk relevant moet zijn.

Hannah Arendt (14 oktober 1906 - 4 december 1975) was een Duits-Amerikaanse, Joodse, politiek filosofe. In verscheidene boeken, maar vooral in *Vita Activa (The Human Condition, 1958)* gaat zij in op het door haar gemaakte onderscheid tussen ‘arbeiden’, ‘werken’ en ‘handelen’ (eindred.)

jaren, begon het mij te ergeren dat mijn moeder zelden vanuit zichzelf praatte en zich op de eerste plaats identificeerde als vrouw van, kind van. En ik schrok me rot toen ik op het gymnasium, eerste generatie hoger opgeleid, voor de klas mijn Franse huiswerk moest presenteren. Bescheidenheid leek wel genetisch bepaald. Het werd een kick om steeds meer persoonlijk leiderschap te pakken en talloze eerste stappen te zetten.

Maar langzaamaan kom ik in een meer reflectieve levensfase en vraag ik me af 'waren al die eerste stappen wel zo autonoom en onafhankelijk, als ik mezelf toedichtte?' Sta ik niet in een lange genetische lijn en ben ook ik niet maar een kleine beweging in het netwerk van relaties met mijn omgeving? Is mijn eerste stap niet allang begonnen bij die van mijn overgrootvader en is mijn eigen eerste stap niet mede gestuurd door alle organismen en techplatforms in mijn omgeving?

Wat zou er gebeuren als al die elementen stemmen zouden hebben? Wat gebeurt er als grond zou praten? Als lucht zou fluisteren? Als de zee zou vertellen? Geopolitiek is immers macht uitoefenen over het bezit van grondstoffen, maar zijn die grondstoffen niet fundamenteel van zichzelf en wat gebeurt er als je ze een stem geeft?

Toen ik over mijn eerste stap nadacht, hoorde ik gefluister via de nieuwsbrief van Land van Ons: koop een stukje grond. Grond die nu uitgeput is maar wel jaren de basis was voor ons familiebestaan: 'Je hebt nu genoeg verdiend met je overerfde boerenverstand. Steek geld in mij, gun mij een experiment in biodiversiteit!' Dus heb ik het gedaan: grond gekocht die altijd al aan de Van der Geesten toebehoorde. Ik ben coöperant in het Land van Ons geworden. Is dit nog wel een ik-daad?

Een eerste stap staat in een netwerk van stappen en niet alleen mensen zetten stappen, dieren, cellen, allemaal zetten ze stappen. Die genetische bescheidenheid, waar ik last van had, zou besmettelijker moeten zijn.

Mijn vraag aan Clyde, onze laatste getuige voor *Het Tribunaal*, luidt

Hoe weeg jij de stem van de grondstoffen, zoals lucht, water, grond, en ook dieren mee in jouw huidige werk, ervan uitgaande dat jij waardig werk nastreeft waarover al eerder geschreven werd?

Week 09 2021 Tot slot: antwoord van Clyde Missier

Wat is waardig werk? Waardigheid is een rekkelijk begrip zoals we gelezen hebben, net zoals redelijkheid. Wat de een

Van de website landvanons.nl:
De missie van **Land van Ons** is 'een kentering te bewerkstelligen in het uitputten van grond en verdwijnen van plantaardig en dierlijk leven uit ons landschap. Dit doen we vanuit het besef dat ons land en onze grond letterlijk de bodem is onder ons bestaan. En daarmee een tegenwicht en rustpunt is in ons hectische en op economische groei gerichte bestaan.'

De visie van **Land van Ons** is 'dat het verwerven en daarna behouden van het juridische eigenaarschap van (landbouw) grond een langjarige en daarmee duurzame aanpak is om onze missie te realiseren.'

Ook interessant: Community Land Trust, in Nederland bijvoorbeeld: www.veerhuis.nl/grond-vrij/

Clyde Missier zoekt in zijn antwoord steun in de Vedische levensbeschouwing uit India. De stem van de grondstoffen is de stem van de natuur waartoe ook de mens behoort. Maar deze mens moet

ervaart als waardig en redelijk is dat voor een ander niet. Betekenissen worden nu eenmaal bepaald door contexten, die net als waarheid en rationaliteit praktijkgebonden zijn. Het is denk ik aan de mens om volgens het contextualisme haar praktijk, interpretaties en werkelijkheid te rechtvaardigen.

En dan de stem van de grondstoffen, zoals lucht, water, grond, en ook dieren, etc. in mijn werk als docent en onderzoeker. Ik kan daar kort over zijn, ik beschouw dit als respect voor de natuur en omdat we allemaal gemaakt zijn uit dezelfde bouwstenen is dit ook respect voor jezelf. Als Hindoe behoort dit tot mijn mens-zijn. De Indiase Vedische levensbeschouwing helpt mij om de algemene menselijke zinragen over waarheid, onrecht, kwaad, etc. te interpreteren. Geloven is voor veel van mijn studenten echter niet meer zo vanzelfsprekend, we leven in Nederland immers in een plurale cultuur met verschillende (seculiere) levensbeschouwingen. Ik probeer mijn studenten te inspireren zodat ze zelf naar kennis gaan streven, omdat veel wat ze (nog) niet begrijpen te maken heeft met onwetendheid. Al voor de jaartelling betoogde Socrates dat we ons meer bewust moeten worden van de alomtegenwoordigheid van onwetendheid in ons leven.

Die onwetendheid probeer ik te benaderen vanuit het Vedische: avidyā (onwetendheid) is het tegenovergestelde van vidya (kennis, begrip, perceptie). Het woord komt vaak voor in de Vedische Upanishads (verhandelingen). Onwetendheid kan de vorm aannemen van een ontkenning of misvatting van de ziel of het zelf. Avidyā is niet alleen een gebrek aan kennis, maar ook fundamentele onwetendheid over de hermeneutisch-fenomenologische wereld: dat de alledaagse realiteit die we waarnemen de enige en ultieme realiteit is. In de Vedische filosofie is de spirituele realiteit van Atman-Brahman de ultieme realiteit, buiten onze waarneembare, tijdelijke wereld.

Hoe pak ik dan de onwetendheid aan in mijn vakken zoals businessethiek of media-ethiek? Ik probeer studenten de eenheid achter onze pluriforme werkelijkheid te laten zien. Ik probeer ze te leren dat er vier fasen zijn om onwetendheid te overwinnen. Een fasering die ons ook kan helpen de geopolitieke onwetendheid te overwinnen.

1. Samanyasa: zelfontplooiing;
2. Sravana: luisteren naar andere 'wijzen';
3. Manana: reflecteren op leringen, en;
4. Svādhyāya: het beschouwen van de waarheid.

De huidige geopolitieke status quo in de wereld is veelal gebaseerd op de onwetendheid van de mondiale Westerse

zich bewust zijn van zijn mogelijke onwetendheid om tot een antwoord te komen. Hij sluit de kettingmail af met een vraag aan ons allen: hoe bestrijden we de geopolitieke onwetendheid van het Westen?

Het contextualisme stelt dat de betekenis van kennis ontleend moet worden in de context waarin ze is ontstaan en functioneert.

Socrates was een Griekse filosoof die leefde in de 3^e eeuw voor Chr. en als leidmotief had 'Ken uzelf'. Vanwege zijn kritische houding tegenover de machthebbers werd hij gedwongen een gifbeker leeg te drinken, wat zijn dood tot gevolg had. Socrates heeft zelf geen geschriften nagelaten. Zijn leerlingen, waarvan Plato de bekendste is, maakten wel verslagen van zijn uitspraken en dialogen.

'Hermeneutisch-fenomenologisch' wil in de kern (filosofisch) zeggen: begrijpen wat men ervaart.

Atman-Brahman: de onsterfelijke goddelijke vonk is volgens de Vedische filosofie diep in ieder van ons aanwezig. (eindred.)

grootmachten. De Amerikaanse filosoof Paul W. Taylor geeft als voorbeeld de Westerse (misleidende) aanmoediging om de veronderstelling aan te nemen dat van zwarte mensen of mensen van kleur niet kan worden verwacht dat ze zichzelf behoorlijk regeren. Een voorbeeld daarvan uit 2018 is de aanduiding van Suriname als *'failed state'* door onze minister van buitenlandse zaken Stef Blok.

Hoe kunnen we deze hardnekkige geopolitieke onwetendheid en onwetendheid over de geschiedenis overwinnen? Moet dit komen van journalisten, wetenschappers (historici) en docenten? Of zijn zij ook maar instrumenten van het geopolitieke beleid van hun overheden?

Een vraag voor ons allen.

Afsluiting

India!

Eind 2019 bezocht ik India, samen met mijn echtgenote Joke van den Berg, beeldend kunstenaar en fotograaf. In India rondde ik de tekst van *Het Tribunaal* verder af. We bezochten in de stad Mumbai (rond de 20 miljoen inwoners) Dharavi, een van de grootste slums van de wereld met 1 miljoen inwoners. In Dharavi ervaar je de wereld op microniveau. Een grote recycling bedrijvigheid waar immigranten de vieze plastics wassen en lokale arbeiders van het platteland potten bakken en voornamelijk slapen op de bovenste verdiepingen van de werkplekken. Omvangrijke wasserijen in de open lucht waar mannen, vrouwen en kinderen vechten voor een minimumbestaan. We werden spontaan uitgenodigd bij een bruiloftsfeest van een Hindoe familie met kleurrijke feestgangers en heerlijke gerechten.

Een ngo educatieproject gaf mij de mogelijkheid om een gastles over *cultural entrepreneurship* te geven. Ik besprak met de begeleider de mogelijkheid van een *Dharavi University*. Zoveel kennis op de vierkante meter, zoveel ervaringen over microsamenlevingen, zoveel dynamiek bij de jonge generaties. Zeker een leerschool voor andere delen in de wereld. En toen kwam corona en moesten de contacten op afstand blijven.

India is hard getroffen door het virus. Dharavi kreeg internationaal waardering om haar strijd tegen dit virus: <https://www.bloomberg.com/features/2020-mumbai-dharavi-covid-lockdown/>

In onze zoektocht naar een rechtvaardige wereldorde bezien verschillende vragenstellers dat we onder meer een antwoord moeten vinden op de vraag naar *waardige arbeid* (Huige). Het is een opgave om te komen tot menswaardige arbeidsomstandigheden via afspraken en (internationale) wetgeving in een steeds door technologie en globalisering veranderende wereld (Van den Braak) en tot zinvolle en creatieve arbeid inclusief het inruimen van een plaats voor mensen met een beperking (Drop). Dat geopolitiek zich ook afspeelt op de eigen stoep wordt duidelijk in de bijdragen over Syrische vluchtelingen die hun toevlucht ook en vooral in Europa en ook in Nederland hebben genomen (Ramou, De Jongh - Moolenaar). Hoe bij het verkrijgen van vrijheid overal ter wereld burgers slachtoffer van geweld kunnen zijn en dat de afwezigheid van een onafhankelijke rechter het leed verergert. Maar er is hoop door komende wetgeving die het mogelijk maakt Syrische oorlogsmisdadigers internationaal te vervolgen.

Moet de oplossing vooral gevonden worden in de aanwezigheid van visionaire leiders waarbij we zelfs een voorbeeld kunnen nemen aan de jongste generatie in de persoon van Greta Thunberg (Hoogstad)? Of in reactie daarop: in nieuwe verhalen die we elkaar moeten vertellen (Van Saase)?

Deze vragen accentueren een gemeenschappelijk gevoel om hier en nu naar verandering te streven. We moeten ontleren, voorbij de witte hoogmoed (Uitenbogaard). Al te lang is de niet-Westerse stem ongehoord gebleven. En aan welke knoppen moet dan gedraaid worden? Het is de kunst van het loslaten en ruimte maken voor kosmopolitische (mens/denk/wereld)beelden in het onderwijs, mede als een bijdrage aan *Global Citizenship* (Elburg).

Paul W. Taylor leefde van 19 november 1923 tot 14 oktober 2015. Over *The philosophical race theory* merkte hij op: 'Klassiek rasdenken moedigt ons aan in onze onwetendheid over de geschiedenis. Het stelt ons in staat om stilzwijgend of expliciet te vertrouwen op de veronderstelling dat van zwarte mensen of mensen van kleur niet kan worden verwacht dat ze zichzelf behoorlijk regeren. En dit stelt ons in staat om mislukte, gebrekkige of onrustige zwarte staten te veroordelen zonder een beroep te doen op factoren buiten hun oorspronkelijke onvermogen.'

Ook van belang is in dit verband het zoeken naar moedige mensen. Waar te vinden? Kunnen we een voorbeeld nemen aan de demonstrant voor een Chinese tank of aan Navalny (Janssen)?

Maar hoe zetten we, of in dit kader: hoe zet de 'ik', na dit alles een eerste stap? Geef bijvoorbeeld op coöperatieve wijze de grond een stem! (Van der Geest).

Om tot slot je te realiseren dat zo'n eerste stap ook een eerste bewustzijn van een nieuwe onwetendheid kan zijn en hoe je volgens de Indiase Vedische beschouwing, weg van de al te bekende, rationele Westerse denkwijzen, kunt komen tot nieuwe kennis (Missier).

Tot slot de vraag aan allen: hoe bestrijd je de geopolitieke onwetendheid in de onterechte dominantie van de Westerse landen?

Van K.O.M.O.W. naar K.O.M.O.W.A.

Ik startte de kettingmail met onder meer de duiding van de naar mijn mening vijf belangrijkste wereldvraagstukken (de K.O.M.O.W.), die een rechtvaardige wereldorde in de weg staan. Tot welke weging kom ik? De Klimaatontwrichting kwam aan de orde in het streven naar een duurzame wereld. De strijd tegen Ongelijkheid was vaak een drijfveer in de verschillende bijdragen. Migratie kreeg een stem in het verhaal van een vluchteling. Ondemocratische samenlevingen wereldwijd kwamen aan bod vanwege een toespitsing op de democratische waarde van een onafhankelijke rechtspraak. Voorbeelden van moedige mensen kwamen voort uit de protesten tegen het gebrek aan democratie. De algemene behoefte aan een nieuwe Wereldorde was voelbaar aanwezig, als noodzaak, maar vooralsnog als een eerste aanzet tot conceptuele vormgeving. De relatie tussen de drie machtscentra China, de VS en Europa is aan de orde geweest en toonde tussen de regels door de urgentie van een nieuw geopolitiek verhaal vanuit de EU-landen. Het verhaal zelf is nog niet geschreven. Binnen K.O.M.O.W. heb ik zelf niet expliciet aandacht besteed aan de ter discussie gestelde dominante positie van het Westen en de rest van de wereld, al heeft de bestaande ongelijkheid daar direct betrekking op. Verschillende bijdragen hebben dit thema opgepakt en ook actueel gemaakt: alleen als we dit ongepaste superioriteitsgevoel afbreken, ontstaat er echte ruimte voor veranderingen. Door verschillende schrijvers genoemd: de (manipulatieve) invloed van big tech wereldwijd. Vanwege de snelle groei en ontwikkeling van algoritmes en de daaraan verbond en nieuwe machtscentra is het van belang om dit vraagstuk expliciet toe te voegen aan de bestaande lettercombinatie. Voortaan gaat het dan om de aanpak van de wereldwijde K.O.M.O.W.A.-vraagstukken waarbij de A staat voor Algoritmen inclusief de moeilijk te controleren macht van big techorganisaties die deze receptuur aanwenden voor eigen (politieke en sociale) invloed en winstmaximalisatie. De noodzaak om in de eerste plaats invulling te geven aan een wereldburgerschap (global citizenship) lijkt gezien de verschillende bijdragen evident en een urgente opdracht. Een wereldburgerschap, geworteld in het besef van een steeds opnieuw aantredende onwetendheid. Maar een onwetendheid – of is het eerder een onvermogen? – die door samenwerking overwonnen kan worden. Vanuit het bewustzijn dat de gevestigde frames bevestigd en waar nodig bekritiseerd kunnen worden.

2022 Wereldjaar van Activisme en Verbeelding

2020: De Verenigde Naties vieren hun 75 jaren van bestaan. Om de slagkracht van deze VN te vergroten teneinde effectief de K.O.M.O.W.A.-vraagstukken te kunnen aanpakken, pleitte ik in *Het Tribunaal* voor een Wereldraad der Continenten. In 2021 zijn het vooral de vele doden in Myanmar als gevolg van een militaire coup van 1 februari 2021 die getuigen van een onmachtige VN. Na al eerder de slachtoffers in Syrië en Jemen. Dit alles kan stoppen als de continenten zelf én in gezamenlijkheid hun verantwoordelijkheid nemen. Een streven dat elke wereldburger raakt.

Geïnspireerd door de bijdragen van de schrijvers aan de kettingmail zouden we een concrete stap op weg naar een nieuwe wereldorde kunnen doen en het komende jaar, 2022, kunnen uitroepen als het Wereldjaar van Activisme en Verbeelding. Dit is – zoals vermeld in het Vooraf – precies 50 jaar na het verschijnen van het rapport 'Grenzen aan de Groei' van de Club van Rome.

Rapporten zijn er inmiddels genoeg verschenen, maar jongeren kunnen geen geduld meer opbrengen en eisen dat echte veranderingen plaatsvinden. Wij moeten deze jongeren onvoorwaardelijk steunen. Ook in het besef dat deze jongeren vooral geleden hebben – en nog lijden – onder de coronacrisis. De collectieve verbeelding – gekoppeld aan het activisme van jongeren en met kunstenaars in de hoofdrol – heeft behoefte aan een versnelling. Om zo bij te dragen aan een Waardevolle Wereld.

Bijlage

Alfabetische lijst van persoonsnamen als genoemd in de bijdragen, en hun scores	Alfabetische lijst van geopolitieke posities als genoemd in de bijdragen, en hun scores	Alfabetische lijst van organisaties als genoemd in de bijdragen, en hun scores
Arendt / Assad // Baudet / Biden // Blok / Blom / Djariz / Enlai / Habermas / Harari // Harris // Heine / Jarrah / Kierkegaard // Koekoek / Latour / Louis / Luther / Makhlouf / Mao / Montesquieu / Navalny / Nixon / Obama / Piketty /// Poetin / Rousseau / Rutte // Sainz Borgo / Sandel / Schaake / Schama / Socrates / Taylor / Teulings / Trump / Thunberg // Wijk, de /	China //// Duitsland / Engeland / EU /Europa //// Frankrijk / India / Iran / Rusland // Saoedi-Arabië / Suriname / Syrië // Tunesië / Vietnam / VS //// 	Amnesty International / Avabel / Babel / Bellingcat / Commons Transitieplan Gent / DeGasten / Embassy of the North Sea / Extinction Rebellion / Gele Hesjes // ICC / ILO / ISIS // Klein Amsterdam / Land van Ons / OESO / Oxam Novib / PBL / Raboud Universiteit / SCP / UNHCR / UvA / VN inclusief VN-Veiligheidsraad //// Walhallab / Wellbeing economy alliance / WHO /

Het neogeofundament onder K.O.M.O.W.A. Een nabeschuiving

Hanke Drop

Waar het bij het geopolitieke pendelen aanvankelijk in deze intrigerende kettingmail leek te gaan om ofwel het openen van de deur naar binnen, ofwel naar buiten, daalt gaandeweg het universele inzicht in dat het om één en dezelfde te openen deur gaat: de deur naar diepgaande erkenning van de Ander. Waarbij de Ander een (jong) mens kan zijn, een dier, en alles wat verder ook tot de natuur behoort. Het is de allerhoogste tijd om te luisteren naar die vele Anderen die al zolang niet zijn gehoord. Waarbij zij die luisteren en bevragen 'doorlaatbaar' kunnen zijn, zodat ze echt kunnen horen wat er wordt verteld, en het willen begrijpen en kunnen (h)erkennen dat ook zichzelf de Ander zijn.

Tot besluit van dit prachtige verhaal
wil ik loven de wijsheid van de groep
Op te schalen naar *Het Tribunaal*
Voor herstel van de waardeloze coup
En gehoor gevend aan veler jongeren' roep

Het Tribunaal revisited**Gesprek in de gevangenis tussen Ogaj en Anomedsed**

Het theaterspektakelstuk *Het Tribunaal*, geschreven door Peig Troogah (zie ook bijlage 2, blz. 33), krijgt in het vijfde bedrijf een tumultueus verloop. De voorzitter van *Het Tribunaal* Ogaj blijkt te zijn omgekocht door de president van Akirema om een zo profijtelijk mogelijke uitspraak voor dit continent te doen. Ogaj wordt gearresteerd en afgevoerd. Onder voorzitterschap van mede-tribuun Anomedsed wordt *Het Tribunaal* nog kort voortgezet.

Vanwege dit omkopingschandaal zit de afgezette voorzitter van *Het Tribunaal* een meerjarige gevangenisstraf uit. Hij heeft contact gezocht met Anomedsed om zijn kant van de zaak nader toe te lichten. Aanvankelijk ging zij niet in op het verzoek, maar omdat ze toch ook zelf nog vragen heeft over het gedrag van Ogaj, besluit ze uiteindelijk om toch te gaan.

De ontmoeting vindt plaats in de familieruimte van de gevangenis. Een bewaker houdt bij de deur toezicht op de ontmoeting.

Tekst Ogaj: Peig Troogah

Tekst Anomedsed: Eknah Pord

De schrijvers hebben geen onderling overleg gehad over hun teksten en de afloop.

In de familieruimte staat een tafel met twee stoelen. Ogaj zit op een stoel in afwachting van de komst van Anomedsed. Als de deur opengaat betreedt zij de ruimte, begroet Ogaj koeltjes en gaat zitten. Ogaj opent het gesprek.

Wat fijn dat je gekomen bent.

Het is hier een uithoek, maar ikzelf mag niet klagen over mijn verblijf. Vanwege de veiligheidsrisico's heb ik een eigen cel met de nodige voorzieningen.

Vandaag hoorde ik van mijn advocaat dat met succes hoger beroep is ingesteld. Ik heb goede hoop op een vernietiging van het vonnis en dan zal ik weer een vrij man zijn.

Je moet weten dat ik niet alles kon zeggen tijdens de zitting.

Als je, zoals ik, opereert op wereldniveau en risicovolle opdrachten moet uitvoeren, dan is het zaak om je informatie te doseren.

In mijn beroepszaak kom ik daarop terug. Overigens: ik heb toestemming om je nu te ontmoeten.

Van belang is wel dat jij van de achtergronden weet. Vandaar dat ik blij ben dat je nu hier bent, en sorry dat ik je naïef genoemd heb.

Dat had ik natuurlijk niet zo moeten zeggen.

Ook van mijn opmerking over je uiterlijk heb ik achteraf gezien spijt.

Nogmaals, excuses.

Anomedsed gaat verzitten, schiet in een rechte, defensieve houding. Spreekt afgemeten.

Boeven horen wat mij betreft achter de tralies. Je hebt enorme schade berokkend.

Je hebt *Het Tribunaal* en het proces geschaad.

Ik vraag me af wat ik hier eigenlijk doe.

Maargoed, ik ben nu eenmaal hier. En ik wil inderdaad dat je me precies uitlegt wat je in vredesnaam bezielde.

Verrotting van binnenuit, zo heb ik je optreden goed getypeerd.

Hoe dacht je onze belangwekkende taken jegens de te kapittelen continenten te laten uitvoeren?

Had je daar überhaupt één moment over nagedacht?

Door deze pleefiguur staan we de komende jaren met tien-nul achter!

Door jouw wanstaltige gedrag zijn er geen jongeren die zich zullen aansluiten.

Uitgerekend de jongeren, die in ons *Tribunaal* een rolmodel zagen!

Er valt een stilte. Anomedsed zakt plotseling in een moedeloze houding. Meer toonloos en trager vervolgt ze.
Bovendien zit ik door jouw gekuip en gegluip al maanden thuis achter de geraniums.
Oh, dat wist je zeker niet?!
Daar heb je je natuurlijk ook geen moment in verdiept.
In wat dit allemaal voor mij betekende.

Ogaj reageert zogenaamd meevoelend.

Ik begrijp wat je zegt. En ik kan me je reactie heel goed voorstellen.
Zolang mijn proces duurt is het niet mogelijk dat ze je een nieuwe functie aanbieden.
Immers, je moet je geheel beschikbaar houden voor het onderzoek.
Dat moet je niet persoonlijk opvatten. Dat geldt altijd als er nog een proces loopt.
Jij bent daarin geen uitzondering.
Welnu, je hebt verschillende vragen gesteld.

Anomedsed laat haar armen langs haar lichaam hangen. Ze kijkt strak voor zich uit en lijkt Ogaj niet te horen.
Ogaj kijkt zijn gast verder niet aan en praat door.

Als je, zoals ik, voortdurend op het wereldtoneel moet acteren, leer je al snel hoe het spel te spelen.
Allereerst kijk je wat Akirema beoogt. Hun kijk bepaalt voor een belangrijk deel de marsroute die gelopen moet worden.

Dan richt je je antenne op de experts van de ES. Zij informeren je over de hobbels die je kunt tegenkomen.

Anihc is zo'n hobbel, al kun je vrij gemakkelijk het standpunt van de Nezenihc voorspellen. Het is daarbij verstandig om te kijken waar Aporué staat om de Nenaeporué erbij te betrekken. Zonder Aporué kan het vaak ook, als je maar wel Dnalstiud in de gaten houdt. Let daarbij ook zijdelings op Dnalsur vanwege hun systematische interventies op de Susakuak. Laat je ook niet verrassen door spontane conflicten in het Neddin Netsoo.

De rest van de Netnenitnoc speelt geen rol. Leuk als ze erbij zijn als het slotdocument getekend moet worden.

Ons *Tribunaal* is in zoverre een uitzondering, omdat het hier gaat om een deal tussen een aantal zwaargewichten dat niet zozeer verbonden is aan landen, maar meer aan issues waarbij zij zelf belangen hebben op weg naar een nieuwe Wereldorde.

Kijk, ik heb aangegeven dat ik het voorzitterschap van *Het Tribunaal* niet op mij hoefde te nemen – omdat *Het Tribunaal* het karakter had van een mijnenveld – maar het kwam mij wel goed uit om nieuwe posities te beproeven. En dan ga je je knopen tellen: wie zou mij support kunnen geven om de klus te laten slagen. En toen ik tijdens *Het Tribunaal* een appje kreeg...

Anomedsed springt op en schreeuwt Ogaj toe:

Stop!!! Kun je voor een moment even je mond houden?! Dit, deze occidentrische houding... het is vanwege dit walgelijk arrogante, neokoloniaal, Sretsew-suprematistische denken vanuit oude machtsstructuren dat de wereld ervoor staat zoals 'ie nu staat.

Met non-stop 200 miljoen mensen op de vlucht; op alle continenten een welhaast onoverbrugbare kloof tussen ultrarijken en hartverscheurende armoede.

Verzengende hittegolven in driekwart van Akirfa en delen van Eiza.

Volledig gesmolten loopkappen en vanwege de hevige orkanen en overstromingen het geheel onbewoonbaar verklaarde Neddin-Akirema, evacuatie van de hele Tsewtsuk van Akirema, stukken van Napaj, Eisenodni, de Nenijpilif en jouw zo geliefde Aporué.

Ga er maar aanstaan, jongeren van nu!

Ze last een korte pauze in.

Je hebt toch al die getuigenissen gehoord?!

Ach nee, dát was natuurlijk niet waar meneer de Rechter voor open stond. Hij was slechts bezig om 'nieuwe posities te beproeven...'

Jij, en jouw hele generatie, jullie volstrekt redeloze oppositie tegen alles wat verandering zou kunnen brengen in jullie leven, en vooral in jullie met bloedgeld gespekte bankrekeningen.

Altijd overal tegen, tegen, tegen!

Laartnec-Eiza eindelijk ook van het aardgas? Jouw generatie: tegen.

Grootschalige irrigatiesystemen voor de Irahalak, Lehas, Adaven en de Ibog? Jouw generatie: tegen.

Zo kan ik nog wel even doorgaan. Maar je weet zelf net zo goed als ik: jij en al jouw al even narcistisch gekrenkte generatiegenoten hebben het nakijken!

Anomed sed grijpt haar fairphone uit haar tas, zoekt er even op en duwt deze dan onder Ogajs neus

Kijk hier maar eens! Beelden van de demonstraties van gisteren, maar daar zul jij zelfs in jouw tot zelfreflectie uitnodigende cel wel geen oog voor hebben gehad. Maar liefst 500.000 jongeren in Snijtal-Akirema vreedzaam op de been; het driedubbele in Eiza, hier, zie je dat?! En dat Akirema, waar jij zo tevreden over bent, dat bracht gister zelfs 3 miljoen jongeren over het hele continent verspreid in beweging. De grote veranderingen zijn allang gaande!
Daal toch eens af van je zelfbedachte en narrow-minded troon!

Ogaj kijkt Anomed sed nog steeds niet aan, ook kijkt hij niet naar het schermje van haar telefoon.

Hij raakt lichtelijk geïrriteerd.

Nogmaals, ik heb begrip voor je standpunt. Van al die zaken die je noemt, heb ik natuurlijk ook weet.

Mijn keuze om toch uiteindelijk *Het Tribunaal* te leiden was mede gebaseerd op het feit dat we ook op wereldniveau een verandering op gang moeten brengen.

Ik zeg met opzet 'verandering', omdat ook jij daarover spreekt.

Onafhankelijk van elkaar maar wel samen maken we deel uit van de geopolitieke diplomatie.

Jij als jonge, wellicht veelbelovende diplomate, ik als ervaren onderhandelaar.

Diplomatie is weliswaar mensenwerk, maar in de eerste plaats moet je de geopolitieke belangen in het oog houden.

Je kunt protesterende jongeren steunen, maar als dat leidt tot gezichtsverlies van het zittende regiem bereik je alleen dat de gevangenis het alternatief is voor deze demonstranten.

Waarom ligt Dnalsur dwars in de Daarsdiehgiliev?

Omdat we met de kennis van nu geen oog hebben gehad voor het afnemende belang van deze grootmacht na de val van de Esnjilreb Ruum in 1989.

Ook hier reputatieschade.

Waarom wilde Anihc aanvankelijk op internationaal niveau niet samenwerken om het coronavirus te verslaan? Omdat Akirema corona een Anihc-virus noemde.

Ik moet het met tegenzin erkennen: misplaatste dominantie van deze kant.

Om succes met *Het Tribunaal* te behalen, hetgeen ook voor jouw carrière van belang is, heb ik heimelijk contact gehad met de president van Akirema om na te gaan of daadwerkelijke veranderingen in de wereldorde mogelijk waren.

En om ervoor te zorgen dat deze president geen veto zou uitspreken.

Goed, het ging zijdelings ook om Akirema te beschermen tegen een opkomende, maar contraproductieve anti-Akirema beweging tijdens onze Tribunaalverhoren.

Inderdaad, ik heb een bescheiden vergoeding van hem gekregen voor mijn begrip.

Niet van betekenis in ons vak maar onderdeel van de gebruikelijke *Traffic*.

Daar kom je zelf te zijner tijd ook achter, maar in deze tijd van selectieve verontwaardiging had ik misschien het ietsje anders moeten spelen.

Maar wat het allerbelangrijkste is: er waren en zijn hogere belangen in het geopolitieke spel.

Ik weet zeker dat de rechters in hoger beroep mijn positie zullen rechtvaardigen en dat ik deze gevangenis met opgeheven hoofd kan verlaten.

Ik raad je aan jouw aanklachten van zojuist niet in je komende verklaring op te nemen.

Ik ken deze rechters door en door.

Ze zullen je in je overdadige hysterie tot de orde roepen en aangeven dat je je moet houden aan de relevante feiten.

En die feiten zijn: jij en ik willen beiden verandering en hebben een *Tribunaal* geleid dat dit beoogde. Laat die centrale missie niet door jouw, wellicht gemeente boosheid op de wereld en een overvloed aan emoties verloren gaan.

Als je nog een nieuwe functie in de geopolitieke arena wilt bekleden, dan moet je dit goed voor ogen houden en niet alles de rechtszaal inslingeren. Alleen dan kan ik iets voor je betekenen.

Bedenk wel: ik spreek uit ervaring, heb veel relaties en weet als geen ander hoe het spel gespeeld moet worden.

Anomedsed draait haar hoofd en lichaam in weerzin weg van Ogajs verbale dreiging. Maar dan, met een ruk, draait zij zich naar Ogaj en kijkt hem recht in de ogen

Hou op met je dreigementen en kom opnieuw van je troon, Ogaj! Jouw spel is uit!

Dat dringt nog niet tot je door, blijkbaar.

Ik snap dondersgoed waarom je me hiernaartoe hebt laten komen.

Je dacht dat je ranzige gif nog zijn werking zou kunnen hebben op mij, jouw naïeve gansje-collega, en op de wereld - waar je ook zozeer op neerziet.

Heb maar geen illusies over mijn komende verklaring, die heb ik namelijk allang afgelegd ten overstaan van de onafhankelijke rechters.

De komende weken verschijnen er bovendien van de hand van uitstekende onderzoeksjournalisten wereldwijd artikelen op de meest toonaangevende platforms, waarin jouw kwalijke praktijken en handjeklap met the old boys' network in Akirema en andere oude machtsbolwerken tot op de bodem zijn uitgezocht en worden ontmaskerd.

Wat een bevrijding, het afbrokkelen tot op de laatste steen van deze extreem scheefgegroeide kapitalistische erfenissen.

Anomedsed staat langzaam op en loopt richting de deur. De bewaker opent deze voor haar.

Jouw spel is uit, Ogaj! Onze wereld is nu aan de jongeren: zij maken als coninento's de nieuwe Wereldorde.

En daar sta ik voor, vanuit mijn bijdrage aan *Het Tribunaal!* Dit zal zich snel kunnen hernemen, gesteund door alle politieke ontwikkelingen op wereldschaal.

Het ga je goed, hier.

Ogaj loopt woedend op de bewaker af.

Houd haar tegen! Ze liegt. Zij, juist zij, bedreigt me. Zij zal ook jou beschadigen. Ze is een gevaar voor ons allen. Laat haar niet gaan. Je hebt het zelf gezien: ze is labiel. Ze is hysterisch. Breng haar naar de directeur!

De bewaker doet de deur van de familieruimte achter zich op slot en loopt samen met Anomedsed naar de uitgang.

Ogaj schreeuwt opnieuw, maar nu tegen een dichte deur.

Ik had dit niet hoeven te doen! Denken jullie zo de Wereldorde te kunnen veranderen? Jullie naïevelingen snappen niets van het spel dat gespeeld moet worden.

Wie hebben de macht?

Willen deze machthebbers hun macht afstaan voor utopische hersenschimmen of protesterende pubers en hun dwaalmeesters?

Jullie hebben mij nodig om ook maar één stap verder te komen.

De deur gaat open en twee bewakers nemen zwijgend Ogaj mee terug naar zijn cel.

De schrijvers hebben theatermaker en regisseur Nelly van der Geest bereid gevonden de tekst te bewerken tot een speelttekst met het oog op een daadwerkelijk opvoering van het gesprek.

Peig Troogah en Eknah Pord zijn onder meer oprichters en creatieve voorgangers van de Smart City Church (SCC) die een spirituele beleving van Big Data voorstaat. SCC heeft zich in 2018 afgesplitst van het dataïsme dat in toenemende mate een wereldoverheersing door big techbedrijven nastreeft.

Het credo van SCC luidt: *Velen zijn gehackt Weinigen zijn geüpload.*

Bijlagen

Bijlage 1 Deelnemers aan de kettingmail Voortschrijvend Inzicht

(in volgorde van opkomst)

Giep Hagoort Initiator van *Het Tribunaal*. Hoogleraar (em.) Kunst en Economie aan de Universiteit Utrecht/HKU. Zijn handboek *Art Management Entrepreneurial Style* is in zes talen verschenen. Promoveerde in 1998 aan de Nyenrode Business Universiteit op het onderwerp interactieve strategievorming in de culturele sector. Hij gaf onderwijs op de vijf continenten. Hij is oprichter van de Amsterdam School of Management en conservator van het Cartesius Museum. giephagoort@asom.org - www.asom.org

John Huige is politiek econoom, onderzoekt en publiceert over de oorzaken van de nefaste neoliberale vernietigende economie en signaleert en bepleit mogelijke veranderingen. Hij maakt deel uit van het Platform Duurzame en Solidaire Economie, en van het Cartesius Museum als conservator. johnhuige@planet.nl

Hanke Drop werkt aan de Hogeschool Utrecht (HU) als docent in de master Community Development. In het HU-lectoraat *Organiseren van Waardig Werk* doet zij samen met collega-onderzoekers met en zonder vluchtverleden onderzoek naar de zoektocht in de Nederlandse samenleving van studenten met een vluchtverleden. In de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) werkt zij samen met kunstenaars en andere professionals vanuit creatief makerschap aan maatschappelijke vraagstukken. hanke.drop@gmail.com - <https://nl.linkedin.com/in/hanke-drop-a749785>

Jan-Willem van den Braak studeerde rechten en filosofie en was directielid van de ondernemersorganisatie VNO-NCW. Hij schreef *Spion tegen Churchill* over het lot van een Nederlandse oorlogsspion (Walburg Pers, 2017), de Engelse vertaling zal begin 2022 verschijnen onder de titel *The spy who died out in the cold* (Pen & Sword).

In 2020 verscheen zijn vertaling van het boek *The myth of enlightenment* van de Duitse mysticus Karl Renz onder de titel *Verlichting en andere dwalingen* (Samsar).

jan@jwvandenbraak.nl

Jan Hoogstad is opgeleid tot werktuigbouwkundig ingenieur, was bij de Industriebond FNV Loontechnisch adviseur en adjunct-directeur van de Loontechnische dienst Sozawe. Daarna vele jaren organisatieadviseur bij Van de Bunt en Berenschot in diverse leidinggevende functies en rollen. Is plaatselijk politiek actief.

jan.hoogstad45@gmail.com

Jo van Saase is gedurende zijn juridische studie gegrepen door het vraagstuk recht in theorie en praktijk. 12 jaar actief geweest in de sociaal-juridische hulpverlening. Was aansluitend 20 jaar werkzaam bij een bureau voor ondersteuning van medezeggenschap in werkorganisaties, de laatste 14 jaar als directeur en uiteindelijk eigenaar. Vanaf 2016 vermaakt hij zich met uiteenlopende zaken als incidentele adviesklussen, schrijven, fietsen, lezen en ondersteuning van een wijkinitiatief dat onderzoek doet naar alternatieven voor aardgas.

jvsaase@ziggo.nl

Rami Ramou ontvlucht met zijn dochttertje Logen het Syrische regiem van Assad vanuit zijn woonplaats Homs en komt in 2015 in Nederland aan. In Utrecht verblijft hij in het azc. In 2017 vindt gezinshereniging plaats en krijgt het gezin Ramou in de naburige wijk Overvecht een flat toegewezen. Vanaf eind 2019 werkt hij als betaald beheerder bij de speeltuin De Pan in Tuindorp. Ook is hij

oproepkracht bij het Rode Kruis en bestuursadviseur van de Utrechtse Stichting Mijn Wijk, Jouw Wijk. In zijn eigen wijk Overvecht is hij wijkambassadeur.
rami.a.ramou@gmail.com

Jacqueline de Jongh-Moolenaar is sinds 1985 advocaat. Daarnaast heeft zij warme belangstelling voor een inclusieve samenleving en probeert zij in dat verband mensen van diverse afkomst met elkaar te verbinden. Werken met creatieve mensen is haar passie. Het voorzitterschap van de Stichting Liminale en de functie van secretaris van Stichting Bureau Sterrenstof bieden in dit verband veel voldoening. Waar zij kan steunt zij jonge kunstenaars met raad en daad om hun ambitie waar te maken.
dejonghmoolenaar@gmail.com

Erik Uitenbogaard is kernlid van de Amsterdam School of Management. Hij is part-time werkzaam bij Casco Art Institute: Working for the Commons, hoofdconservator van Het Cartesius Museum, zelfstandig communicatievormgever, adviseur en strategisch manager creatieve industrie. In een mix van creativiteit, strategisch management en filosofie geeft hij vorm en inhoud aan het door hem geïnitieerde beroep corporate imagineer: aanwezige creativiteit binnen organisaties zichtbaar en hanteerbaar maken voor concrete uitvoering en versterking van vitaliteit.
erik@viatraiectum.nl

Astrid Elburg is eigenaar van het bureau Elburg Consulting, Coaching and Connecting. Zij is docent in leiderschap en persoonlijke ontwikkeling. Kwaliteiten die zij ook nastreeft in haar toezichhoudende functies binnen en buiten de culturele sector. Zij schreef onder meer *4xG, Gunnen! De kracht van vernieuwend leiderschap*.
astrid@astridelburg.nl www.astridelburg.nl

Remy Harrewijn woont in Zuid-Limburg. Hij is directeur-oprichter van Chateau Amsterdam, urban winery. Hiervoor was hij directeur-oprichter van Festina Amsterdam, branding & digital agency. Hij heeft een HKU-masterdiploma Kunst & Economie - Europese context.
remy@chateau.amsterdam

Karel Janssen werkte als musicus maar later als expertiseleider bij innovatieprocessen o.a. bij Hogeschool Zuyd. Na het ontwikkelen van een internationaal netwerk voor kennisuitwisseling is hij gepensioneerd en nu vooral musicus, lezer/schrijver. Schrijver van artikelen, recensies en essays. Conservator van het Cartesius Museum. Voor de kunsten nog altijd actief als bestuurder in een aantal stichtingen in het culturele veld.
janssenkarel@ziggo.nl

Nelly van der Geest biedt graag het podium aan mensen met onverwachte verhalen of niet vermoeden vragen. Vormgeven is visie-geven is het motto waarmee zij als socioloog en theatermaker gepokt en gemazeld is. Maken én denken zijn beide bronnen van haar Creatief vermogen. Zij heeft aan de HKU lesgegeven, het netwerk Creatief Vermogen Utrecht geleid en gepubliceerd o.a. over creatieve partnerschappen. Tegenwoordig focust zij op het uitlokken van creativiteit door theater en mini-docu's te maken, door te coachen en te besturen.
nvdgeest@xs4all.nl

Clyde A. Missier is buitenpromovendus aan de VU. Hij doet onderzoek in Amsterdam (NL) en Mumbai (India) naar onder meer de invloed van extreemrechtse retoriek en religieus fundamentalisme op het gebied van de sociale media. Daarnaast is hij werkzaam als docent en onderzoeker bij de Hogeschool van Amsterdam. Hij heeft o.a. een MA in Religiewetenschappen (VU) en een MSc. in Contemporary Asian Studies/Culturele Antropologie (UvA).
a.missier@hva.nl

Bijlage 2. In het kort: Theatertekst *Het Tribunaal* (2019) van Peig Troogah

Spelers

Voorzitter Tribunaal (m), in toga: Ogaj

Lid Tribunaal (v), in toga: Anomedsed

Vertegenwoordigers van de vijf continenten: Aporué, Akirema, Eiza, Snijtal Akirema, Akirfa

Stemmen vanuit de zijkanten, de rauwe Vox Populi van de vijf continenten, voortdurend reagerend op wat gaande is

Getuigen van de vijf continenten, respectievelijk: Tsonsalga, Ydennek, Ihcus, Ativé en Nohsaf

Bode, tevens militair

Stem van een omroeper

Uitvoering

Tekst en uitvoering zijn onderhevig aan de dynamiek van het creatieve proces ter plaatse. De spelers, 50 jongeren in totaal, zijn medevormgevers van de uitvoering. De regisseur is 'een gids in het donker'.

Speelduur: circa 90 minuten.

Inhoud

Het theaterspektakel *Het Tribunaal* neemt in zeven bedrijven de geopolitieke verwarring over het klimaat, de mondiale ongelijkheid en de conflicten in de wereld als vertrekpunt. De rechters van *Het Tribunaal* stellen de continenten verantwoordelijk voor deze verwarring en voor het ontbreken van een handelingsrepertoire. De continenten moeten duidelijk maken hoe de verwarring op het eigen continent toeslaat en wat het eigen aandeel aan die verwarring is (geweest). *Het Tribunaal* hoopt zo inzicht te krijgen in de globale mechanismen en op welke wijze een wereldwijd handelingsrepertoire kan worden ontworpen. De oprichters van *Het Tribunaal* zijn tot de conclusie gekomen dat nationale staten verstrengeld zijn geraakt in economische labyrinten en ideologische veldslagen en daarmee een belemmering vormen voor zo'n repertoire van onderop.

Het theaterspektakel laat in dynamische en soms heftige scènes zien hoe de bewoners van de continenten tegenover *Het Tribunaal* het heft in eigen hand kunnen nemen en al doende werken aan nieuwe samenwerkingsvormen. Centraal daarin staat de nieuwe Wereldraad der Continenten.

Helaas krijgt *Het Tribunaal* vanwege de op het spel staande belangen te maken met een ernstige, interne corruptiezaak waarbij de voorzitter van *Het Tribunaal* actief betrokken is.

Zal *Het Tribunaal* het hoofd kunnen bieden aan deze bedreiging van binnenuit?

Bijlage 3. Achtergronden van *Het Tribunaal* (2019) op hoofdlijnen

Giep Hagoort

Aan het eind van het tweede decennium van de 21e eeuw is onze wereld in een verwarde toestand geraakt. Mensen hebben wereldwijd kennis van klimaatverandering; ze worden geïnformeerd over spanningen tussen landen waarbij woorden als '(handels)oorlogen' worden gebruikt; ze weten van een hardnekkige ongelijkheid tussen groepen en individuen; ze weten van migratiestromen die mede daarvan het gevolg zijn. En ze zijn zich bewust van een digitale technologische Big Data revolutie die niet alleen de mensheid voorziet van eindeloze datastromen, maar >>

>> ook gevolgen heeft voor de ontwikkeling van een nieuwe wapenwedloop in de ruimte, of zelfs van een overheersing door cyborgs.

De verwarring ligt niet zozeer in ons gebrek aan informatie over wat er in de wereld gaande is, inclusief de bedreigingen van ons bestaan. Het is veeleer een mondiaal onvermogen om een gezamenlijk handelingsrepertoire te ontwerpen om de verwarring om te zetten in acties die het perspectief van verandering in zich dragen. >>

>> We missen kortom *Het Grote Verhaal* dat door gewone mensen verteld én gerealiseerd kan worden. Elke wetenschappelijk discipline – al dan niet in multidisciplinair verband, of als deel van Big History – tekent voor een eigen analyse en oplossingsrichting. Deze kennis versterkt ons bewustzijn dat er iets gaande is en dat we zorg hebben over de toekomst van de komende generaties. Maar zo'n bewustzijn is gebrekkig, vaag en abstract als de mensheid geen tastbaar organisatievermogen heeft om daadwerkelijk aan zo'n toekomst te werken.

Met andere woorden: *Het Grote Verhaal mag weer worden verteld!*

Collectief heeft zich een heel merkwaardig verschijnsel voorgedaan. De Berlijnse muur is in 1989 gevallen, het totalitair communisme heeft afgedaan en de liberale democratie is als grootste overwinnaar uitgeroepen. Door wie eigenlijk? Niet door de groep allerarmsten, niet door de dak- en thuislozen, niet door de kinderen die gedwongen worden te werken in textiel fabrieken of smerige goudmijnen. Ook hier heerst verwarring, maar nu over dominante krachten die ons liberale denken op een verkeerd spoor zetten.

De vraag is: Hoe kan Het Grote Verhaal verteld worden? Maar ook en vooral: wat is dan dat Grote Verhaal?

Hier verschijnt het theaterspektakel Het Tribunaal aan de horizon.

Het Tribunaal plaatst de continenten op de voorgrond.

Het kiezen voor het perspectief van continenten houdt in dat de afzonderlijke staten hun dominante positie ten opzichte van de Verenigde Naties (VN) kunnen verliezen. De wereldorde wordt na 1945 beheerst door nationale staten – al dan niet democratisch gevormd – en door convenanten die twee of meerdere staten aangaan ter behartiging van hun economische, politieke en/of militaire belangen. Dit alles overkoepeld door de VN (opgericht in 1945), een 75-jarig mondiaal samenwerkingsverband van nu 193 lidstaten.

Waarom zouden we in de directe toekomst het accent leggen op continenten en hun samenhang ter bevordering van het welzijn >>

>> in de wereld, terwijl er al een wereldorganisatie van staten bestaat, de VN? Het antwoord moet gevonden worden in het huidige functioneren van de VN in de complexe context van de mondiale verwarring die alom bestaat, én groeiende is.

Tussen het bestaan van de natiestaten en het functioneren van de VN als mondiaal samenwerkingsverband bestaat een enorm groot gat. Dit is niet verwonderlijk voor een wereldorganisatie van bijna 200 leden! Behartenswaardige woorden, uitgesproken tijdens Algemene Vergaderingen of conferenties, krijgen niet de nodige concrete follow-up door het vasthouden aan nationale en geopolitieke belangen, zoals het voorkomen van veel menselijk leed bij de conflicten in Syrië en Jemen en in december 2019 tijdens de klimaatop in Madrid waar geen definitieve afspraken over het klimaat konden worden gemaakt.

Het is niet de vraag of de grootste staten zich onmiddellijk kunnen vinden in een Wereldraad, gebaseerd op de verzameling continenten. Omdat grote staten hun machtspositie zullen moeten delen met zusterstaten op het eigen continent, kan men verzet tegen de hier bedoelde transitie verwachten.

Tegenover dit verzet zullen jongeren hun potentieel aan intercontinentale activisme met behulp van sociale media kunnen aanspreken. Recente voorbeelden laten zien dat dit geen utopische gedachte is ('*Smartphones* versus *Wapenstokken*'). Scholieren hebben in o.a. in Noord-Amerika, Zweden, Nederland en België zich strijdbaar getoond om via scholierenstakingen een rechtvaardig klimaatbeleid af te dwingen. In de Arabische wereld hebben jongeren de afgelopen jaren op deze wijze aanvankelijk grote omwentelingen veroorzaakt, die helaas al snel door radicale partijen zijn gekaapt met chaos en het teruggrijpen van de macht door dictators als gevolg. In Hongkong en Moskou strijden jongeren op dit moment net zo voor een meer democratische samenleving ten opzichte van de sterke staat. >>

>> Jongeren die zich op lokaal, nationaal, intercontinentaal en wereldniveau inzetten voor een effectieve Wereldraad der Continenten om zo een rechtvaardige toekomst voor iedereen te bereiken, >>
>>

>> kunnen als ware *continento's* (Homo Continentus) een duurzaam toekomst-reddend stempel drukken op de geschiedenis van de aarde.

December 2019

Colofon

Inleiding en verslag: Giep Hagoort

Nabeschouwing en eindredactie: Hanke Drop

Illustratie omslag: Peig Troogah

Druk: Resolutie

De teksten van *Het Tribunaal* zijn te downloaden via

http://www.asom.org/Documenten/HetTribunaal_teksten.pdf

Het begrip *Voortschrijvend inzicht* is gesuggereerd door Ellen van der Bruggen

Reacties zijn welkom via het contactformulier op de website van ASOM

© Uitgever: ASOM www.asom.org

© Foto's achterkant: Joke van den Berg, c/o Pictoright Amsterdam, 2021 www.jokevandenbergnl

Gepriete exemplaren van *Het Tribunaal* en *Waardevolle Wereld* zijn aan te vragen via www.asom.org

Mei 2021

Verkorte bibliografie

Giep Hagoort

- Giep Hagoort, Jan Jaap Knol, Erik Uitenbogaard, Sabine Zwart, *Cultuur in tijden van Corona Vijftien portretten van culturele instellingen in het jaar 2020*, Amsterdam/Rotterdam: Boekmanstichting/Cultuurfonds BNG, 2021
- *Coronische Gesprekken*, joop.nl, voorjaar 2020
- Peig Troogah, *Het Tribunaal*, Utrecht: ASOM, 2019
- Gabriëlle Kuiper, Giep Hagoort, René Kooyman (red.), *Being Connected Kunst en Economie: uitblinken in het creëren van culturele, economische en maatschappelijk waarde*, Utrecht: HKU, 2019
- *Cooperate The Creative Normal* (red.), Delft/Utrecht: Eburon/ASOM, 2016
- *Art Management Entrepreneurial Style*, Delft/Utrecht: Eburon/HKU, 2005
- *Blauwdruk van een haatplan. Elke tijd scheidt zijn eigen Othello*, in: *De Volkskrant*, 30/1/2003
- *Strategische Dialoog in de kunstensector Interactieve strategievorming in een kunstorganisatie* (proefschrift), Delft: Eburon, 1998

Hanke Drop

- Hanke Drop (red.). *Blad 1, 2 en 3 Jaarboek Muzische Professionalisering*. Uitgave van Lectoraat 'Kunst en Professionalisering', Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, resp. 2016, 2019, 2020
- Hanke Drop, Hannah Arendts 'politiek van vluchtelingen' als spiegel voor de actualiteit. Een hogeronderwijspraktijk voor nieuwkomers in J. Berding (red.). *Aan het werk met Hannah Arendt*. Leusden: ISVW Uitgevers, 2017
- Hanke Drop & Iko Doeland, What we do and what we see is not separate - The embodiment of seeing in Merleau-Ponty's Eye and Mind in E. Cohen de Lara & H. Drop (eds.). *Back to the Core: Rethinking the Core Texts in Liberal Arts & Sciences Education in Europe*. Vernon Press, 2017
- Iko Doeland & Hanke Drop, Rousseau and Freedom in E. Cohen de Lara & H. Drop (eds.). *Back to the Core: Rethinking the Core Texts in Liberal Arts & Sciences Education in Europe*. Vernon Press, 2017
- Emma Cohen de Lara & Hanke Drop (eds.). *Back to the Core: Rethinking the Core Texts in Liberal Arts & Sciences Education in Europe*. Vernon Press, 2017
- Hanke Drop, De Confrontatie met het Vreemde, in *Plato's Voetafdruk*, bundel in Windesheim Reeks, 2014
- Hanke Drop & Manfred Woidich, *ilBahariyya-Grammatik und Texte*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 372 pp., 2007

Joke van den Berg, 'Colourblind' uit de serie Black & White, 1991, acryl op linnen, 420 x 150 cm

Waardevolle Wereld

Wereldburgers stellen vragen aan elkaar

Vragen én antwoorden werpen een persoonlijk licht op de noodzaak om te komen tot een duurzame wereldorde

Giep Hagoort Initiator van *Het Tribunaal* en de kettingmail. Hoogleraar (em.) Kunst en Economie aan de Universiteit Utrecht/HKU. Zijn handboek *Art Management Entrepreneurial Style* is in zes talen verschenen. Promoveerde in 1998 aan de Nyenrode Business Universiteit op het onderwerp interactieve strategievorming in de culturele sector. Hij gaf onderwijs op de vijf continenten.

Giep Hagoort is oprichter van de Amsterdam School of Management en conservator van het Cartesius Museum.

Foto Joke van den Berg

Hanke Drop Eindredacteur. Werkt aan de Hogeschool Utrecht (HU) als docent in de master Community Development. In het HU-lectoraat *Organiseren van Waardig Werk* doet zij samen met collega-onderzoekers met en zonder vluchtverleden onderzoek naar de zoektocht in de Nederlandse samenleving van studenten met een vluchtverleden. In de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) werkt Hanke Drop samen met kunstenaars en andere professionals vanuit creatief makerschap aan maatschappelijke vraagstukken.

Foto Joke van den Berg